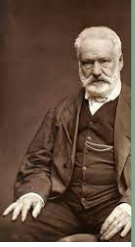
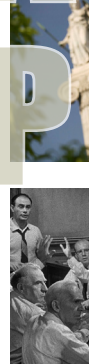
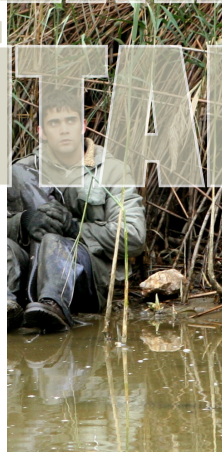

TENKİD

SİNEMA KİTAP

05 MAYIS - HAZİRAN
2021

"AYIKLA PİRİNCİN TAŞINI."

Bu dergi sadece kitap ve sinema üzerine düşünmek ister. Ehli tarafından hür tefekkürün kalesi olarak da tarifi yapılan dergi hedeflenmektedir. Derginin editörü ve yayın ekibi hayatini yer yer Adana Hümeysra Ökten Kız İHL binasında kendine münhasır mütevâzî bir ofiste, klas bir duruşla devam ettirse de yüksek fikir ve sanata ulaşmanın daimî amatörliğüne tâlidir. İmajinatif ve manüplatif bir çağda cicili bicili görselliğin yerine sözün ve düşüncenin yükselişinin imkanlarıdır bizi bir arada tutan.

İÇİNDEKİLER

- 4 • İKİ DÖNEM İKİ KİTAP / Hacer Durmaz Kardiyen
- 12 • İNSANLIĞIN YILDIZININ PARLADIĞI ANLAR / Nesibe Yiğit
- 14 • CEZALANDIRICI VE ADA FİMLERİ ÜZERİNDEN DİSTOPYA VE
PANOPTİKON KAVRAMLARI / Rukiye Kürek
- 18 • BİÇEM ALIŞTIRMALARI / Fadime Yeşil
- 20 • YAPAY ZEKA VE BİLİNÇ PROBLEMİ / Halime Nur Şahin
- 22 • 12 ANGRY MAN / Nida Koçmekan
- 26 • MİTİK DÜŞÜNME / Emine Nisa Işık
- 28 • EVREN / Zeynep Mekselina Güneş
- 30 • AGORA / Gülsena Çınar
- 34 • YOLDAKİ MÜHENDİS / Nurefşan Baycu
- 38 • DEVLET / Fatma Nur Zırh
- 42 • PARASITE / Ayşe Şimşek
- 48 • YALNIZIZ / Cemile Yüstra Temel
- 50 • TÜRKİYE'NİN YAKIN TARİHİ / Zeynep Mekselina Güneş
- 52 • POWIDOKI / Emine Nisa Işık
- 54 • BİR İDAM MAHKUMUNUN SON GÜNÜ / Sena Topal
56. CEHENNEME ÖVGÜ / Nursima Bektaş
- 64 • KENDİ HAKİKATİNE YOLCULUK: YUMURTA - SÜT - BAL
FİMLERİ İMGEBİRİM ANALİZİ DENEMESİ / Murat Çelik

"Bu dergi Adana HümeYra Ökten Kız IHL Proje Okulundaki
bir grup kitap ve film meraklısı tarafından çıkarılmaktadır."

Müracaat: tenkiddergi@hotmail.com

Genel Yayın Sorumlusu ve İmtiyaz Sahibi: Murat Çelik

TENKİD

5

kitap tenkitleri
sinema tenkitleri

Buddenbrook Ailesi

20. yüzyılın en iyi romancılarından Almanların Dostoyevskisi diye tanımlanan Thomas Man henüz 25 yaşındayken yazdığı ve bir burjuva ailesinin yükselişi, yaşayışı ve çöküşünü anlatan ilk romanıdır. Kendisi de bir burjuva çocuğu olan Mann'in otobi-yografik romanıdır aslında eser.

Buddenbrooklar, bir ailenin çöküş romanı olmasına rağmen çöküşten çok burjuvaların yaşayış şekli, hayata bakışı, dönemin kültürü, dine bakışı, sosyal yaşam, ticaret hayatı, evlenme ve boşanmaları, hastalıkları, başlarına gelen felaketlere karşı almış oldukları tavır, Kuzey /Güney farkı, çocuk eğitimi, mitler, masallar hakkında bize bilgi verir. Kıymetli düşünürümüz Cemil Meriç'in "Her medeniyet çöküş sebeplerini kendi içinde taşır" sözüyle özdeş, romanın özünde yeni düzene ayak uydurama ile aile çöküşünün sebeplerini de öğreniyoruz. Kenter ailenin toplumda kusursuz ve sorunsuz yaşama isteği de çöküşü hızlandırıyor.

Kitapta burjuva bir ailenin dört kuşak boyunca yaşantısına şahit oluyoruz, arka planda ise 1848 Devrimi olayları, Almanya Prusya Savaşı, 1871 Alman Birliği'nin tamamlanması, ekonomi ve iş yaşamı da veriliyor. Burjuvazi de hayattaki tüm seçimlerin aileyi de düşünerek yapmalarına, çocuklarını değişen düzene göre yetiştirememelerine, mutsuz ve hastalıklı bireylerin ortaya çıkışına da şahit oluyoruz.

Cevdet Bey ve Oğulları

Orhan Pamuk, ressam olmaktan vazgeçtiği gün roman yazmaya karar verir, ilk eserini henüz 22 yaşındayken yazmaya başlar. Eser tamamlandığında ise 26 yaşındadır, bu zamana kadar çok sayıda Rus edebiyatı ve Batı klasikleri okur. En iyi şairler ilk şiirlerini usta şairlere öykünerek yazar. Orhan Pamuk romanının son söz kısmında, Thomas Mann'ın Buddenbrook Ailesi kitabından etkilendiğini açıkça söyler. Eserde Thomas Mann harici Tanpınar'ın Sahnenin Dışındakiler, Yakup Kadri'nin Kıralk Konak, Melih Cevdet Anday'ın Aylaklar ve Tolstoy'un Anna Karenina eserlerinden de esinlenmeler görmek mümkün. Pamuk, bu ilk eseri ile 1979 Milliyet Roman Ödülünü Mehmet Eroğlu'nun Issızlığın Ortasında adlı eseri ile paylaşmış.

Eser II.Abdülhamit'e suikast ile başlayıp 1970'lere kadar sürüyor. Üç bölüm halinde ve üç kuşağın hikayesini anlatıyor. Roman kahramanı Cevdet Bey, Tanzimat ile birlikte önemini yitiren Ahilik Teşkilatı sonrası ortaya çıkan Rum, Yahudi levanterlerin, gayrimüslim zenginlerin Cumhuriyetin

ilanıyla yerlerini Türk tüccarlara bırakması sonucu, fırsatı değerlendiren azimli, tutumlu, çalışkan, idealist bir karakter. En büyük hayali kenter bir ailenin kızı ile evlenip seçkin aileler sınıfına dahil olmak. Büyük bir konakta yaşayıp çocuklarıyla mutlu bir ömür sürmek. İşlerini büyütüp Batılı anlamda modern bir aile kurmak için çok çalışkan Cevdet Bey'in enerjisi kendinden sonraki iki kuşakta etkisini göstermez. İbn-i Haldun'un Medeniyet Teorisinde bahsettiği gibi ne daimi yükseliş ne de daimi çöküş yoktur.

Eserlerin Benzer Yönleri

1) Burjuvaya Bakış

Buddenbrook Ailesi: Eser asla bir burjuva eleştirisi değildir. Balzac eserlerinde gördüğümüz burjuvaların aşağılık, kendini beğenmiş ve köhne yönü bu eserde yoktur. Karakterler evliliklerini aile çıkarı için yapar. Mutsuzlukların asıl sebebi de budur. Boşanmalar da aile kararı ile gerçekleşir. Asıllan aile çıkarlarıdır. Hiç kimse kişisel davranamaz, davrananlar ise aileden dışlanır. Bir burjuva, yine bir burjuva ile evlenmeli, aksi düşünülemez. Kızları Anthony'nin evliliği, Thomas'ın Gerda ile evliliği bu çıkarlar üzerine kuruludur. Küçük oğul Christian ise burjuva olmadığı için tiyatrocü sevgilisi ile evlenemez ,amca Buddenbrook ise burjuva dışı evlilik yaptığı için aile yönetiminden mahrum bırakılmıştır. Anthony çok sevdiği tıp öğrencisi çocukla burjuva olmadığı için evlenemez. İlginçtir bütün bunlara karşı hiç isyan olmaz. Burjuva sınıfı neyi dayatıyorsa kabulleniliyor. Uzak akraba hizmetçiler ile bile ilişkiler mesafeli.

Cevdet Bey ve Oğulları : Eserde tıpkı Buddenbrook ailesinde olduğu gibi Cevdet Bey'in en büyük hayali bir burjuva olmak. Seçkin bir ailenin kızıyla evlenmek. Oğulları Osman ve Refik'i de zengin aile kızları ile evlendirir, kızı Ayşe de tıpkı Anthony gibi sevdiği hukuk öğrencisi çocukla değil de İstanbullu zengin bir ailenin çocuğu ile evlenir, bütün bunlara itiraz yoktur, sessiz bir kabulleniş vardır. Sorgulanmaz bile. Yıllardır yanlarında çalışmış hizmetçiler ile bile aralarındaki sınıf farkını her zaman vurgularlar.

2) Malikane - Konak:

Buddenbrook ailesinde zenginliğin en büyük simgesi malikane. Eser Johann Buddenbrook'un yeni ihtişamlı ve kentin en büyük malikanesinde verilen büyük bir akşam yemeği ile başlar. Malikane bir simgedir. Zengin olan ailenin büyük oğlu Thomas da ilk olarak evlenince büyük ihtişamlı bir malikane yaptırır.

Cevdet Bey gayrimüslimlerden kaptığı zenginlik sonrasında büyük bir konak yaptırır, üç kuşak burada yaşar. Ailede çöküş başladıktan sonra konak bir müteahhite verilir. Konağın elden gitmesi ile tıpkı Buddenbrooklarda olduğu gibi aile de ihtişamını kaybeder.

3) Karakterler:

Johann Buddenbrook ve Cevdet Bey:

Çalışkan, disiplinli, tutumlu, aileyi idare eden ticari zekası gelişmiş, iletişim becerileri kuvvetli, burjuva ailesinden kişi ile evlenmiş, malikane/konakta yaşayan çocuklarına zengin ailelerden eşler alan tüm kararları

aile çıkarlarına göre veren karakterdir. Johann Buddenbrook'un oğluna söylediği: "Oğlum, gündüzleri çok çalış ki geceleri rahat uyuyabilelim. " sözü ve kızı Tony'nin burjuva dışı bir evlilik yapma isteği üzerine yazdığı mektupta:" Bizler uzağı göremeyen insanlarız, kendi kişisel mutluluğumuz için dünyaya gelmedik çünkü bizler tek başına var olan yaşayan yaratıklar değiliz, tersine hepimiz zincirin birer parçasıyız. Eğer başına buyruk yürürsen ne benim kızım ne de ailemizin saygın bir üyesi olursun. " sözü enteresandır. Cevdet Bey de çocuklarının eşlerini ailenin çıkarları dahilinde seçer, çocuklarıyla ilgili tüm kararları aile menfaatlerine göre verir. Çok iyi bir iş adamıdır, nerede nasıl davranacağını çok iyi bilir. Dönemin İstanbul'unda, sadece zengin ailelerin yaşadığı Nişantaşı'nda büyük bir konakta yaşar. Konak zenginliğin ve ihtişamın simgesidir.

Thomas Buddenbrook - Osman Işıkçı :

Her ikisi de ailede işleri yönetecek veliaht olarak küçük yaşta eğitime başlamıştır. Hatta küçük Cristian abisinin özenle yetiştirilişini kıskanır. Bundan dolayı kendini dışlanmış hisseder. Her iki karakter de giyim kuşamına çok önem verir, iletişim becerileri çok yüksektir, aile her işte onlara danışır temel görevleri aile çıkarı için gece gündüz çalışmaktır. Bunu yaparken her ikisi de eşlerini ihmal eder, eşleri ile aralarında sevgi bağı değil çıkar bağı vardır. Her ikisinin de eşleri onları aldatır. Thomas bu duruma çok içerleyip sürekli bunu düşünürken Pamuk'un kahramanı bu olayı büyütmez.

Christian - Refik:

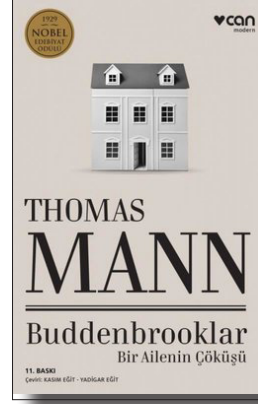
Bu karakterler de bulunduğu cemiyetin yanlış taraflarını görür ve bunun için bir şeyler yapmaya kalkar. Esasında her iki karakter Anna Karenina'nın Nikolay karakterine çok benzer. Thomas Man büyük bir Tolstoy hayrandır. Anna Karenina romanındaki Nikolay, yaşadığı toplumun aksayan yönlerini görür. Rusya için radikal ve sosyal reformlar ile ilgilenir, gidişattan çok mutsuzdur, hiçbir şeyin düzelmeyeceğini görür, bohem hayatı yaşamaya başlar, hastalık ve acı içinde ölür. Christian da bozuk düzenden, ülkenin asla düzelmeyeceğinden, halkın cehaletinden yakınır, hastalanarak ölür. Refik de ülkenin gidişatından muzdariptir. Bunun için reform kitabı yazar. Babasının ölümünden sonra ona kalan mirasla halkın yararlanacağı bir kitabevi açar. Ne yapsa halk içindir ama onu en başta oğlu olmak üzere tüm toplum dışlar, hakir görür.

Antony (Tony) - Ayşe;

İki karakter de evliliklerini aile çıkarları için yapar. Sevdikleri çocuklarla burjuva olmadıkları için evlenemez, kendileri için çizilmiş kaderlerine razı olurlar, asla isyankar değildirler.

Elizabet-Nigar:

Her iki anne de çok dindardır. Özellikle bayan Buddenbrook, evinde çocuklar için dini eğitimler verir. Kudüs geceleri düzenler, misyoner rahipleri evinde misafir eder. Nigar Işıklı da tüm dini ritüelleri yerine getirir, dini bayramları özenle kutlar. Cevdet Bey'i kaybettikten sonra namazına daha özen gösterir aileyi toparlayıcı, manevi yönden kuvvetlendirici etkileri vardır.

Buddenbrooklar, bir ailenin çöküş romanı olmasına rağmen çöküşten çok burjuvaların yaşayış şekli, hayata bakışı, dönemin kültürü, dine bakışı, sosyal yaşam, ticaret hayatı, evlenme ve boşanmaları, hastalıkları, başlarına gelen felaketlere karşı almış almış oldukları tavır, Kuzey / Güney farkı, çocuk eğitimi, mitler, masallar hakkında bize bilgi verir. Kıymetli düşünürümüz Cemil Meriç'in "Her medeniyet çöküş sebeplerini kendi içinde taşır" sözüyle özdeş, romanın özünde yeni düzene ayak uyduramama ile aile çöküşünün sebeplerini de öğreniyoruz. Kenter ailenin toplumda kusursuz ve sorunsuz yaşama isteği de çöküşü hızlandırıyor.

4) Kuzey- Güney (Almanya) Doğu - Batı (Türkiye)

Kuzeyliler çok çalışır, Güneylilerin tembelliğinden çok şikayet edilir. iklimin de getirdiği koşullarla Kuzey Almanlar (Lümbenck halkı) daha disiplinli, daha aydın, daha kültürlüdür. Güney Almanlar, Münihliler ise tembelliklerinden dolayı aşağılanır. Zevk ve sefa düşkün olarak bilinir.

Pamuk'un eserinde de Doğu- Batı çatışması vardır. Batı ne kadar aydın kültürlü ise Doğu da o kadar cahil ve geri kalmıştır. Pamuk , Ömer karakteri ile doğuya yolculuğa çıkarır okuyucuyu. Thomas Mann ise Güney Almanya'yı Münih'i Anthony karakteri gözünden anlatır.

5) Kadınlara Bakış:

Her iki eserde de kadın karakterler iyi eğitilmiş burjuva kızları olsa da kadercilerdir. Kendilerine biçilen yolda itirazsız yürürler. Antony ve Gerda karakterleri ile Ayşe ve iki yengesi çok iyi eğitim almış sessiz kölelerdir.

6) Din:

Eserlerde din, simgesel olarak vardır. Buddenbrooklarda evin karşısındaki kilise çok detaylı betimlenir, evin kiliseye yakın olması önemli günlerde rahibin gelmesi, aileye konuşma yapması, misyoner rahiplerin evde iyi niyetlerini sustimal edip aylarca kalması, küçük kızlarının bir rahiple evlendirilmesi ve ölmesi sonucunda rahibin aileyi dolandırması ve sırf din adamı diye kimsenin buna karşı çıkmaması, ailenin Protestanlıkları ile her zaman övünmesi, vaftiz törenleri ve cenaze törenlerinin detaylı tasviri eseri dini yönden irdelememize olanak sağlarken Pamuk eserinde sadece eve

yakın olan Teşvikiye Camii'nden bahsedilir. Dede ve nine torunlarını caminin parkında oynatır. Ailede Kurban Bayramları hiç es geçilmez, bayramlarda hep bir ziyafet verilir ve bu ziyafetlerde bütün aile orada bulunmak zorundadır. Portakallı kadayıf Türk burjuvalarına, ıspanaklı tavuk Alman burjuvalarına özel dini yemeklerdendir. Pamuk eserinde din daha yüzeyseldir.

7) Ölüm:

İk eserde de ölüm anında tüm aile bir araya gelir, kişi dünya değiştirirken yanında olup ona güç verirler, anne Buddenbrook'un ölüm anı ile anne Işık'ın ölüm anı betimlemeleri aynıdır.

8) Tatil:

Kitaplardan burjuvaların tatile verdiği önemi görüyoruz. . Buddenbrook Ailesi Baltık Denizi'ne tatile gider, her yaz burada diğer burjuva aileleri ile karşılaşır zaman geçirirler. Pamuk eserinde tatil yeri ise Büyükada'dır. İstanbul'da yaşayan burjuva aileleri yazları tatil yerleri olarak Büyükada'yı tercih eder, orada sosyalleşirler.

9) Ticari Hayat:

Max Weber'e göre kapitalizme uygun, zihinsel ve ahlaki zemini; basit yaşamak, tasarruf yapmak ve sıkı çalışmak gibi öğretileri bulunan Protestan ahlakı sağlamıştır. Kapitalizmin ruhu ile Protestan ruh birbiriyle örtüşür ve birbirini teşvik eder. Kapitalist gelişmenin güneydeki Katolik dünyada değil kuzeydeki Protestan dünyada gelişmesinin tek açıklaması budur. Protestan çalışma ahlakının, sıkı çalışmanın bireyi başarıya ulaştıracağına ve başarısızlığın nedenlerinin bireyin

ahlaki tercihleri ve öz disiplin eksikliği olduğu inancı Buddenbrooklar eserinde gözümüze çarpar. Baba Johann, onun ebeveynleri ve Thomas bu ekolden gelir ta ki çalışmak yerine sanatı seçen oğulları Hanno'ya kadar. Aynı şecere Işıkçı Ailesi için de geçerlidir. Nitekim ailenin son üyesi Ahmet de ataları gibi çalışkan ve disiplinli değil asalak ve tembeldir, bohem hayatı seçmiştir.

10) Sanat:

Buddenbrooklarda sanat, evleri süslemek pahalı göstermek için bir metadır. Satın alınabilen süs eşyaları, övünülecek gösterişli ürünlerdir. Kişiler, sanat eğitimi alırlar, evlerde mutlaka pahalı piyanolar vardır ancak asla bu işi meslek halinde yapanlara saygı duyulmaz. Ailenin en küçük üyesi Hanno'nun yapabildiği tek şey piyano çalmaktır. Hatta büyüünce ne iş yaparsın diye soran arkadaşına Hanno: Bilemiyorum kapı kapı dolaşıp piyanoda çalamam ki, der. Pamuk romanında da ailenin en küçük oğlu Ahmet sanatla uğraşır, iyi bir ressam olma hayali kurar, işi gücü yoktur, asalaktır, aile üyelerinin yardımıyla geçinir, aile resimle uğraştığı için onu hep aşağılar çünkü burjuvazide en ideal meslek tüccarlıktır, burjuvazi sanatı ancak pazarlar, pazarlayarak da aşağılar. Pamuk eserin sonunda, Türkiye'de sanat yapmak insanın başına başına konuşması gereken bir ülkede dilsizliği seçmesi gibidir, der.

11) Sosyal Hayat:

Sermaye birikimine dayanan burjuvazi, sadece ekonomik bir güç olarak kalmamış, aynı zamanda toplumsal siyasal ve kültürel yapıları da dönüştüren güç olmuştur. Bundan dolayı her iki eserde

de burjuva sınıfının bürokratik yapı ile olan sınıfsal ve çıkarsal ilişkileri üzerinde durulmuştur. Thomas ve ticaret ile ilgilenen ataları, Almanya'yı yönetenler ve Almanya'nın sanayi şehri Lümbek'deki idari yapı ile samimi ilişkiler içinde bulunmuş, şehrin yönetiminde söz sahibi olmuştur. İş adamlarının gittikleri, sadece burjuva kişilerin bulunduğu ortamda sosyalleşmiş, ticari gelişmelerden haberdar olmuş, öngörü ve ileri görüşlülük ile ticari hayatta söz ve tecrübe sahibi olmuşlardır. Pamuk romanında da İstanbul'un burjuvaları şehir Kulübü'nde sosyalleşirler. Burjuva - devlet ilişkisini Pamuk, Ömer karakteri üzerinden anlatır. Ömer zengin olmayı kafasına koymuş, yurtdışı eğitiminden sonra sırf işlerinin kolaylığı için bürokrat kızı ile nişanlanır. Pamuk bu nişanlılık vesilesiyle romana Ankara'dan bir pencere açar. Dönemin askeri ve politik dünyasını, burjuva ilişkilerini de okura yansıtır.

12) Felsefe:

Thomas Mann eserindeki temel felsefe Arthur Schopenhauer'in çilecilik anlayışıdır. Eserin tamamında bu felsefe vardır. Schopenhauer, hayatı bir ızdırıp gibi görür eserdeki karakterlerde her türlü maddi imkana sahip iken çileli bir yaşam sürdürürler. Schopenhauer etkisini en çok Tony karakterinde görürüz. Ona göre acı çekmek iyi şeylere ulaşmanın bir parçasıdır. İnsanı mükemmelliğe, çektiği acılar ulaştırır. Farklı olarak Tony karakterinin eve gelen rahiplerle dalga geçmesi, onlardan tiksinti duyması da Schopenhauer'in din anlayışına uygundur. Tony'nin eşi Gosck'un iflastan sonra başına gelen felaketlerin, iyi bir kul olduğunun, Tanrı tarafından ödüllenen

Orhan Pamuk, ressam olmaktan vazgeçtiği gün roman yazmaya karar verir, ilk eserini henüz 22 yaşındayken yazmaya başlar. Eser tamamlandığında ise 26 yaşındadır, bu zamana kadar çok sayıda Rus edebiyatı ve Batı klasikleri okur. En iyi şairler ilk şiirlerini usta şairlere öykünerek yazar. Orhan Pamuk romanının son söz kısmında, Thomas Mann'ın Buddenbrook Ailesi kitabından etkilendiğini açıkça söyler. Eserde Thomas Mann harici Tanpınar'ın Sahnenin Dışındakiler, Yakup Kadri'nin Kiralık Konak, Melih Cevdet Anday'ın Aylaklar ve Tolstoy'un Anna Karenina eserlerinden de esinlenmeler görmek mümkün. Pamuk, bu ilk eseri ile 1979 Milliyet Roman Ödülünü Mehmet Eroğlu'nun Issızlığın Ortasında adlı eseri ile paylaşmış.

dirildiğinin göstergesi olduğunu söylemesi ve kendisi için üzülen insanlara:” Acı çekerek eğitim görmeyen insan her zaman çocuk kalır.” sözünü söylemesi çilecilik anlayışının özetidir. Tony karakterinin yaptığı iki başarısız evlilikten sonra topluma karışmak istememesi, yaşadığı malikeneden uzaklaşmaması, akrabalarından ve arkadaşlarından yargılanmak korkusu ile kaçması, yine Schopenhauer'in:” Toplumun insandan bağımsız bir zekası vardır, bu zeka minimum düzeydedir. Bu yüzden topluma karışan ve onlarla kaynaşan her insan aklını minimum seviyede tutmak zorundadır.” sözüne uygundur.

Evin en büyük oğlu Thomas'da da bu etkiyi görmekteyiz. Thomas son derece yakışıklı, iyi giyimli, ağırbaşlı, kibar, kıyafetlerine çok özen gösteren biridir. Toplum tarafından saygı duyulur ve güvenilirdir. Hep yükselme, daha başarılı olma, daha zengin olma çabasıdır ancak ihtiras her zaman zarar getirir. Nihayetinde şık giysiler içinde acı ve ısırapla genç yaşta ölür. Schopenhauer da “İstemenin, sonu gelmez haz ve tutkuların kölesi olan hep daha fazlasını ister, sonunda ıstıraba ve can sıkıntısına düşen insanın yaşadığı dünyayı iyi diye görmesi mümkün değildir.” der.

Ailenin avare, aşırı sosyal oğlunun da düzensiz yaşamdan dolayı sıkıntıları ortaya çıkar. Yalnız olmaktan korkar. Schopenhauer da” Ayak takımının hepsi sosyal insanlardır. Çünkü sosyallik insan sevgisine değil yalnızlık korkusuna dayanır. Burada aranan aslında diğer insanların hoş sohbeti değil yalnızlığın bunaltıcılığından ve bilincin tekdüzeliğinden korunmaktır.” der. Yine Gerda - Thomas evliliğinde de Schopenhauer kırıntıları görüyoruz.

Pamuk romanında ise Jean- Paul Satre felsefesini görürüz. Ailenin aydın ama bahtsız oğlu Refik bir Avrupa seyahatinde şık bir kafede Jean-Paul Satre ile karşılaşır ona, Avrupa'ya bu kadar yakın olup da neden hala sizin gibi olmadık? sorusunu yöneltir. Jean-Paul Satre "Biz sizin içinde bulunduğunuz acıları yüzyıllar boyunca çektik ve bu seviyeye geldik. Siz daha yeni başladınız." diye yanıtlar. Satre 'in felsefesi hümanizme dayanır. Satre'a göre insan kendi yaşamını ve kendi tanımını, kendi kararlarıyla verecektir, insanın içinde bulunacağı koşullar içerisinde yaptığı tercihleri, onun kim olacağını belirleyecektir. Kahraman ya da alçak olmak insanın kendi yaptıkları ile ilgili bir sonuçtur. Satre'a göre ister eylem ister yazı masasında olsun aydın, yaşadığı zamanın dünyasına sırt çeviremez. Bu anlamda Satre'ın sergilediği bu aydın tavır yine varoluşçuluğun edebiyattaki en yetkin temsilcilerinden Dostoyevski'nin sözünü doğrular niteliktedir: "Her insan, herkes karşısında, her şeyden sorumludur." Refik, aydın olmanın verdiği sorumluluğu yüreğinde taşımış, yaşadığı toplumu anlamaya çalışmış, toplum yararına düşünmüş, okumuş, tartışmış çalışmıştır. Ülke kültürlensin diye tüm parasını yayınevine yatıran Refik'in oğlu tarafından hazır yiyci ve cahil olarak bilinmesi de ne acıdır. Refik'in aslında tasasız, mutlu, konforlu hayatı babasının ölümüyle kararır. Ölümden sonra varoluşsal sıkıntılar duymaya başlar. Fransız Devrimi kitapları onu çok etkiler. Köylü halkın reformu ile ilgili kitap yazar, bu fikirleri çok ütöpik bulunur, hiç kimse, en yakınları bile onu anla-

yamaz tek oğlu da ondan nefret eder. Eserde Pamuk, Refik karakteriyle varoluşçuluğu simgeler.

SON SÖZ

Mann eseri; dönem, kültür, sanat(Mann başka sanatçı tanımaz. Ona göre müziğin duayeni, Wagner' dir.), sosyal hayat ve kişi betimlemeleri(Tony deyince akla titreyen üst dudağının gelmesi) açısından mükemmeldir. Postmodernizm akımının başlamasına henüz elli yıl olmasına rağmen başlarına gelen her felakette aile büyükleri Anne, Tony, Thomas'ın "Tanrı böyle istedi." leitmotivini kullanması postmodernizmin ayak sesleri olarak düşünülebilir.

Pamuk eserinde ise 70 küsur yılda İstanbul 'un, Beyoğlu nun, Beşiktaş' ın, Fatih' in ve özellikle Nişantaşı'nın değişimleri, bağlık bahçelik arazilerin, önce konağa sonra beton yığınlarına dönüşünü, ülke profilindeki gençlerin çıkmazlarını, siyasi yönelimlerini, etkilenmelerini ve değişimlerini, İstanbul un Anadolu' ya, Anadolu'nun aydına bakışını tıpkı bir dönem filmi gibi çok iyi görürüz. Pamuk romanının en eksik noktası şüphesiz erkek karakterlerinin iç sıkıntılarını, buhranlarını sayfalar dolusu anlatmasına rağmen(Nusret. Osman, Refik, Ömer, Muhittin) kadın karakterlerini ruhsuz bir biblo olarak görmesi, onların buhranlarını, can sıkıntılarını, dertlerini anlatamaması, duygularını ifade etmemesi, sadece fiziki portreleriyle tanıtması, çok büyük bir eksiklik. Etkilenme olsun olmasın her iki eser de okunmaya değer.

Nesibe Yiğit

İNSANLIĞIN YILDIZININ PARLADIĞI ANLAR (Stephen Zweig)

Ömrü ipliklerle örülü olan insanın, geçmişin, örülmüş olan ipliklerin, geleceğin, örülecek olan ipliklerin birbiriyle düğümlenip tüm örgünün anlamını kazandığı noktaya, an'a,ilmekler atılmasıyla bir insanın yaşamının tüm ışıltılarının o noktada, anda, toplanması ve bir ışıltı kümesi oluşturması insanlığın yıldızının parlamasının sebebiyetidir. İlham, insanın zihninde mükemmel bir düşüncenin tecelli etmesidir. Ve bir insanın zihnini meşgul eden fikirlerin zihinde yaratılan tasavvurların olgunlaşması ve bu fikirlerin, tasavvurların kendilerini ifade edebilecek en uygun zemini bulmasıyla ilham gelmesi diğer bir ifade ile insanın zihninde mükemmel bir düşüncenin tecelli etmesi; masallarda, hikayelerde uzaklarda herkesin ve her şeyin iyi olduğu diyarların ya da hiç kimsenin olmadığı cennetten bir parçaymış gibi olan diyarların aranılması keşfedilmesi, dünyanın neredeyse tamamının keşfedilmediği vakitlerde hayatın gerçekliğine de yansması ve bunun üzerine Dünya

üzerinde yeni ufukların ve toprakların keşfedilmesi; bitkilerin kanla sulandığı askerlerin ayaklarına taşlardan savaş malzemelerinden çok ölü insan bedenlerinin takılmaya başladığı meydanda algılarında ölümün olabildiğince sıradanlaştığı komutanların, savaş meydanının üstündeki gökyüzü kuma, toza bürünmüşlüğünde verilen kararlar; mürekkebin, kalemin, sözcüklerin kutsallaştırılan anda yazıların yazılması; doğru veya yanlış inanç, gücünü ideolojilerin ipine sımsıkı sarılmak olarak göstermesi; beden artık yorulmuşken akciğerler son nefesini almaya, kalp son kez tıklamaya hazırlanırken gelen direnç ile hayata yeniden dönüş yaşamla ölüm arasındaki ince zardan yaşama tekrar çekilmenin ruhta bıraktığı izlerin üretkenliği ateşlemesi; dünya üzerinde deniz için kendi suyunun renginin maviliğinin değeri kadar değerli bir toprak parçasının fethedilmesi, örgünün anlam kazandığı nokta bunların o noktada gerçekleşmeleri ile örgünün anlam kazandığı nokta olma vasfını taşımaya başlar ve ışıklarda artık bu noktada toplanır böylelikle nokta ışıkların toplandığı odak noktası, an ise insanlığın yıldızının parladığı an olur. Stefan Zweig'in yazdığı bu kitapta bu anları anlatmaktadır. Bu kitapta insanlığın yıldızının parladığı anlar bizden çok uzakta olmayan bir tarihle Bizans'ın fethi ile başlar. Bizans'ın fethinden önceki dönemlerde de insanlığın yıldızı parlamamıştır ki oradan anlatmaya başlamamıştır? Tarihte gerilere doğru gittiğimizde belki yüzlerce kez parlamış olabilir ve yahut Bizans'ın fethinden sonrada Zweig'in bahsettiğinden daha fazla yıldızın parladığı

anlar da olabilir. Benim kanaatimce Zweig burada yakın zamanımızda olan etkileri hala devam eden bulunduğumuz zamanı daha iyi anlamamızı sağlayacak anları seçmiştir. Yıldızın parladığı, insanlığa şekil veren bu anlar tarihe de not olarak düşülmüştür. Tarihe not düşülen bu anlar sayıların arasında ruhu uçmuş gibi durur, sadece gerçekleştiği yıl, gerçekleştiği yıl daha uzun sürmüşse şu yıllar arasında diye belirtilir. Oysa bu anlar belki yüzyıllara kök salmıştır. Özellikle tarih kitaplarında ve birçok biyografide üzerine bandrol gibi yapılandırılmış niceликleri ile anılmaktadır bu anlar. Zweig, bu kitapta bu "anlara" ben de bu anın vatandaşım diye onlara katılmıştır. Zamanın, o zamandaki insanların, hayatın yoldaşı gibi içine girmiş sonra onlardan uzaklaşıp kıyıya çekilip uzaktan onları gözlemlemiştir. Anları niceliklerinin arasında sıkıştırılmaktan kurtararak nitelikleri ile de görmemizi sağlamıştır.

Rukiye Kürek
CEZALANDIRICI (DEMOLITION MAN) VE ADA (THE ISLAND)
FİLMLERİ ÜZERİNDEN DİSTOPYA VE PANOPTİKON KAVRAMLARI

Öncelikle 1993 yapım Cezalandırıcı (Demolition Man - aksiyon ve bilim kurgu) ile 2005 yapım Ada (The Island - aksiyon ve bilim kurgu) filmlerinin distopya ve panoptikon kavramları üzerinden mukayesesini yapmadan önce kısaca konularına bakalım.

Cezalandırıcı (Demolition Man): John Spartan (Sylvester Stallone) 90'lı yıllarda süper bir polis olduğu için herkes ona yok edici adam (Demolition Man) demektedir. John peşinde olduğu kişi ise çok başarılı bir suçlu ve hiç yakalanmayan katil Simon Phoenix (Wesley Snipes) dir. Simon bir otobüs dolusu insanı kaçıır ve bir binada esir tutar. Simon'u yakalamak için gelen John binaya girmeyi başarır fakat bina patlar.ve içeriden birçok ceset çıkar. John yaptığı bu hata onun uzun yıllarca kımıldamadan dondurulmasına neden olur. John ile beraber Simon da dondurulmuştur. Filmimiz bu olaydan sonra 2032 yılı üzerinden tasarlanan distopyayı ve bu düzen içerisinde kurulan panoptikonu işler.

Ada (The Island): 2019 yılında geçen hikâyede dışarıya kapalı bir tesiste yaşayan yüzlerce insandan sadece ikisi olan Lincoln Six-Echo (Ewan McGregor) ve Jordan Two Delta (Scarlett Johansson) bu sıkı denetim altında arkadaş olmuştur. Tesiste sıkı kontroller altında yaşayanları “cennet” isimli yerin dış dünyanın küresel kirlenmesine maruz kalmamış tek yer olduğuna ve oraya çekiliş ile gitmeye inandırılmışlardır. Film bu tesisin ve “cennet” isimli yerin tamamen yalan olduğunu öğrenen bu ikilin bu tesisten kaçışını ve daha sonra da diğer insanları kurtarmalarını konu alır.

İki filmde de genetik mühendisliği alanındaki bilimsel ilerlemenin ve teknolojinin büyük bir şirketin ya da totaliter bir rejimin tekelinde insanların beden ve zihin üzerinden bir tahakküm mekanizmasına dönüşümünü görüyoruz. Bu dönüşüm cezalandırıcı filmde devlet tarafından yapılırken ada filminde ise büyük bir şirketin tekelinde yapılmaktadır. Ayrıca bu filmler Hollywood’un bilim kurgu ve aksiyon sinemasının tarihsel ve toplumsal sorunları ve değerleri, bu toplumsal unsurların kaynağını ve arka planını devre dışı bırakmak için cesur kahramanlara ve kötü figürlere odaklayarak işlediği öykünün arkasında bir distopya yaratır. Kurgulanan distopiyaların ise adeta bir omurgası olan panoptikonları da görmemek mümkün değil. Peki panoptikon ne demek? panoptikon, İngiliz filozof ve toplum kuramcısı Jeremy Bentham’ın 1785 yılında tasarlamış olduğu hapishane inşa modelidir. Ada filminde panoptikonu özel bir şirketin klon üretimi yaptığı ve bu klonların sıkı

denetimde kandırılarak yaşadıkları dışarıya kapalı bir hapishane modelinde görüyoruz. Cezalandırıcı filmde ise suçluların hapis cezası yerine dondurularak cezalandırılması ve zihinlerinin ıslahı için tasarlanan üst düzey güvenli hapishane modelinde görüyoruz.

Ayrıca iki filmde de karakterlerin tahakküm sistemi ile mücadele etmesi ve özgürlüğün, farklılaşmanın bulunmadığı anonim bir kolektiviteden kurtuluşu işlenir. Bu mücadele içerisinde insanların bilimi ve onun paralelinde gelişen teknolojiyi kullanım biçiminin; seçme özgürlüğünün ve hazzın bireysel farklılığını yok edildiği zora dayalı bir konformizme kapı aralayan bu anlatı, kişilerin bellek kaybı ve kimlik kaybının, sosyalist bir kozmos ile bağdaştırıldığı bir dünya düzenini hazırlar.

Ancak oluşan bu sosyalist zemin aynı zamanda teknolojinin ve sanal evrenin insan hayatında daha fazla öne çıkmasıyla dev güçler arasında küresel kapitalizm çağını başlatır. Küresel kapitalizm çağında ise halkların belleğinin ve kimliğinin otantikliğini yitirmesinden ve tek tipleşmeden duyulan kaygılar ile ilişkili olarak analiz edilebilir.

Diğer bir nokta ise totaliter rejimin ya da büyük şirketlerin hüküm sürdüğü olumsuz bir gelecek tasavvurunun yanında kişilerin haklarının ve kurumların meşruiyetlerini kaybettiği, liderlerin güvenilmez hale geldiği distopya evrenlerinde kimi zaman ekolojik kaygıların kimi zaman ise geleneksel değerlerin ön plana çıkarak kaygıların vurgulanmasına ilaveten mevcut düzenin, rejimin eleştirilmesinden hareketle alternatif bir geleceğin mümkün olduğu alt mesajla izleyiciye verilir. Bu alt mesajı cezalandırıcı filmde suçluların dondurulması ve yeni yaşamda halkın tuzu bile zararlı kabul edip insanın yaşamına dair olumlu ve olumsuz tüm yaşam, haz ve tabii hayat fonksiyonlarından devlet tarafından soyundurulduğunu görürüz. Ada filminde ise zengin, ünlü ve toplum içerisinde belli bir statüye sahip olan gerçek kişilerin klonlarının üretilmesiyle bu sözde seçkin zümreye daha uzun yaşam hatta bir noktada ölümsüzlük vaat ediliyor. Bunun sağlayıcısı ve kontrolçüsü ise özel şirketlerdir.

Kimi distopya filmlerinde mevcut ekonomik ve siyasi koşullarla bera-

ber gücü doğuran nedenlere hizmeti sağlayan regresif ve nostaljik unsurları devreye sokan bir anlatı sağlanır. Diğer bir ifadeyle insanların giderek birbirine, toplumuna ve geleceğine yabancılaşmış olduğu küresel kapitalizm çağında acımasız rekabetin ve sömürü düzeninin kontrolcü ve diktatörlüğü nedeniyle bireysel ve toplumsal duygu yakınlığına ve topluluk birlikteliğine duyulan özlem ve kimi zaman ise regresif hazlarla kimi zaman ise geleneksel değerlere özlem üzerinden biçimlenen bir gelecek tasavvuru ile karşılaşırız. Cezalandırıcı filmde geleneksel ve tabii insan yaşamından uzaklık işlenirken Ada filminde ise bu uzaklığı klonların yaşadığı duygusal dünyada görürüz.

Ada filminde bilimsel ilerleme ile sermayenin kurduğu ilişki de ortaya çıkan gelecek tasavvuru bir distopyayı yansıtır. Cezalandırıcı filmde ise teknolojinin geldiği nokta ile suçluların ıslahı için tasarlanmış panoptikon ile rejimin getirdiği yeni sistem ve düzenle distoyayı görürüz.

Genel bir değerlendirme yapacak olursak iki film de distopyayı ve panoptikonu farklı hikayeler üzerinden oluşturduğu formlarla ve tasarladığı kurgularla bir anlatı oluşturmuştur. İnsanın kurduğu düzen içerisinde yine insanın kaçışını ve rejimlerin ve şirketlerin uyguladığı tahakküme baş kaldırışını distopyalar üzerinden okumalıyız. Ayrıca son olarak bazı halkların ya da bir grup zümrenin benimsediği ve başta kendi ülkeleri olmak üzere dünyaya dayatmaya çalıştıkları sosyalizm, kapitalizm gibi ideolojiler ise distopyaların birer ana sütunu ve koyucu perdesi haline gelmiştir.

Panoptikon, İngiliz filozof ve toplum kuramcısı Jeremy Bentham'ın 1785 yılında tasarlamış olduğu hapisane inşa modelidir. Ada filminde panoptikonu özel bir şirketin klon üretimi yaptığı ve bu klonların sıkı denetimde kandırılarak yaşadıkları dışarıya kapalı bir hapisane modelinde görüyoruz. Cezalandırıcı filmde ise suçluların hapis cezası yerine dondurularak cezalandırılması ve zihinlerinin ıslahı için tasarlanan üst düzey güvenli hapisane modelinde görüyoruz.

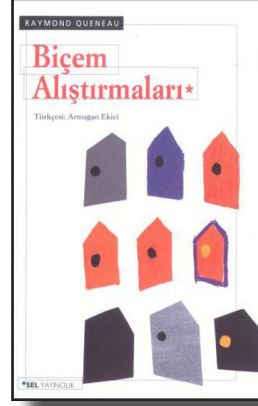
Fadime Yeşil
BİÇEM ALIŞTIRMALARI (Raymond Queneau)

Biçem Alıştırmaları, yazarı olan Raymond Queneau'nun adının duyulmasına yol açan kitabıdır. Bu kitabın yazarının adını duyuracak derecede önemli sayılmasının sebebi ise basit denebilecek bir olayı 99 farklı şekilde ufuk açarak anlatmasıdır. Ufuk açmak. Birinin durakta yaşadığı sıradan olayı anlatarak mizahi bir kitap ortaya koymak yahut gayet gayriresmi bir dil-bilim kitabı ortaya koymak.

Queneau ile 1960'lı yıllarda bir grup yazar ve matematikçi tarafından oluşturulan grup, Oulipo. Türkçeye "Potansiyel Edebiyat Çalışmaları" olarak çevrilebilecek bu grup dili biçimsel zorlamalarla değiştirerek bir yazın akımı olarak göze çarpıyor. Bu akımla verilen eserlerde söz oyunlarına, bulmacalara, dolambaçlara ve iç içe geçmiş öykülere rastlamak mümkün. Edebiyat, mantık ve matematik harmanı olan bu akım ile verilen eserler şöyle bir düşünüldüğünde aç-oku-bitir türünden eserler değildir. Zihni zorlayacak, insana farklı deneyimler yaratacak eserlerdir. (alışılmışın dışı).

AlışılmıŖın dıŖı demiŖken Oulipo grubunun üyelerinden biri olan Fransız Georges Perec'e de değinelim. KayboluŖ adlı eserinde Fransızcanın en çok kullanılan sesli harfi "e"yi hiç kullanmamıŖtır. Bu harfi hiç kullanmadan eseri ortaya koyan yazar henüz çocukken annesinin ve babasının kayboluŖuna tanık olan bir çocukta oluŖan boŖluęu yansıtmak istemiŖtir. Ŗöyle bir durum da var bu eseri ortaya koymanın zor olduğu kadar bu eseri çevirmenin zorluğu. Cemal Yardımcı tarafından yoğun alıŖmalarla birlikte çevrilen eserin Türkçesinde de hiç "e" harfine yer verilmemiŖtir. Çeviri demiŖken Ouliponun mottosu gereği dilin sınırlarını zorladığını söylemiŖtik. Bu durum yazılan eserde asıl dilinin zorlanması gibi çevrilen dilin sınırlarının da zorlanmasını mecburi kılar. Bu noktada ele aldığımız kitabın çevirmeni Armağan Ekici'nin titizliğini de dile getirmek isterim.

Sözlükte anlatma biçimi, deyiŖ ya da yapıŖ biçimi anlamlarına gelen biçimin kitapta alıŖtırması yapılmıŖtır. Kitap, bir olayı anlatırken –basit bir olayı- benimsenebilecek 99 farklı biçeme yer vermiŖtir. Kitabın içeriğinden daha iyi bahsetmek amacıyla kitapta kullanılan bazı biçemlere değinmek isterim. (Kitapta bir otobüs durağında yaŖanılan olay anlatılmaktaydı). Kitapta mecazi bir biçem kullanılarak olaylar mecaz sözcük ve mecaz anlamlarla ortaya konulurken kitap arkası yazısı olacak Ŗekilde bir biçem kullanılarak bahsi geçen olayın anlatılmasına yer verilmiŖtir. Olasılık biçemi kullanılarak olaylar gerekleŖmiŖ değil de gerekleŖebilir haliyle anlatılmıŖtır. Tam tamına biçem

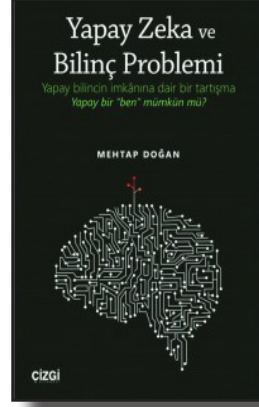
mi kullanılarak olayın gerekleŖtięi yer zaman ŖahıŖlar vs. ayrıntılı Ŗekilde anlatılmıŖtır. Tıbbi biçem kullanılarak olay anlatılırken de tıbbi terimlerin yoğun olduğu, bir durak ortamından ziyade bir hastane ortamı yansıtılmıŖtır.

Yukarıda kitapta kullanılan 99 biçemden 5 tanesine değindim. Olay basitti. Bir adam bir durakta diğer yolcularla itiğ-kakiŖ yaŖıyor ardından baŖka bir durakta arkadaŖından düğmesi hakkında tavsiye alıyordu.(ben de olayı kısa bir Ŗekilde özetleyen bir biçem takındım sanırım) Dünya üzerinde yazılmıŖ sayfalarca kütüphanelerce öyküler romanlar... Hepsi aynı biçemle yazılsa ne sıkıcı olurdu değil mi? Halbuki farklı biçemler bu kadar güzelken. Bu noktada insanların farklılığından doğan biçem farklılığına değinelim. Her insanın olayı anlatıŖ Ŗekli farklıdır. Her meslek grubunda bulunan insanların bir olayı anlatıŖ Ŗekli farklıdır. Her yörenin insanın da fark eder olayları anlatıŖ Ŗekli. iŖte bu yüzden bu eser hayat kadar gerçektir.

Halime Nur Şahin

YAPAY ZEKA VE BİLİNÇ PROBLEMİ (Mehtap Doğan)

Yapay zeka nedir ve bu alandaki çalışmalar nasıl devam etmektedir? Bilincin doğası nedir? Bir makine bilinçli olabilir mi? Yapay bilinç çalışmalarının değeri ve geleceği nasıl öngörülmektedir?

Yapay zeka, bilgisayarın veya bilgisayar kontrolündeki bir robotun çeşitli faaliyetleri zeki canlılara benzer şekilde yerine getirme kabiliyetidir. Yapay zeka çalışmaları genellikle insanın düşünme yöntemlerini analiz ederek, bunların benzeri yapay yönergeleri geliştirmesine yöneliktir. Yani bilgisayarın, insanlar tarafından gerçekleştirilen görevleri yerine getirmesini sağlar. Başka bir deyişle, yapay zeka bilgisayarın insanlar gibi düşünmesini sağlar. Peki yapay zeka ve yapay bilinç arasındaki fark nedir?

Günlük dilde bilinçlilik; uyanıklık hali, uyarılara tepki verme yeteneği, dikkat ya da farkındalık gibi pratik ifadelerle tekabül etmektedir. Ancak zihnin sahip olduğu karmaşık yapı, bilincin tanımının kesin ve net ifadelerle yapılmasına

engel olmaktadır. Bilinç problemini zor ve karmaşık bir yapıya büründüren ve kimi çevrelerce bilincin “muamma bir fenomen” şeklinde addedilmesine yol açan şey; beynin duyumsama, konuşma, algılama, hafıza, problem çözme gibi işlevleri nasıl meydana getirdiğini keşfetmek değil nasıl bilinçli olduğumuzu açıklayabilmektir. Bilinci incelemek beyin ve davranış arasındaki ilişkiyi, nöronlar arasındaki bağlantıyı, beynin hangi bölgesinin bedenin hangi fonksiyonundan sorumlu olduğunu açıklayan haritayı incelemekten daha fazlasını gerektirmektedir.

Makine bilinci ya da yapay bilinç “Bilincin doğası nedir?” ve “Bir makine bilinçli olabilir mi?” soruları üzerine kurulmuş müstakil bir araştırma alanıdır. Bu alanın temel hedefi, bilinci biyolojik olmayan bileşenlerle yeniden üretmektir. Ancak yapay bilinç çalışmalarını zorlaştıran ve kaçınılan bir alan haline getiren de, bilim camiası tarafından ortak ifadelerle tanımlanamayan bilincin, biyolojik olmayan bir eşleniğini üretme çabasıdır. Dolayısıyla yapay bilinç ile uğraşmak, parametreleri bilinen ve ölçülebilen bir şeyle uğraşmak gibi değildir.

Yapay bilinç, muamma bir fenomen olarak adlandırılan bilince yönelik teori ve modellerin formüle edilmesini ve bunların bilgisayarlar ile robotlarda uygulanmasını içeren disiplinler-arası bir alandır. Bilincin mahiyeti henüz kavranamamış bir zihinsel fenomen oluşu, yapay bilincin imkânına umutsuzlukla yaklaşılmasının ana sebebidir. Bilincin engellerle dolu bir yapısının olduğu ve bunları nasıl aşabileceğimi-

zin ve aşıp aşmadığımızı nasıl ölçeceğimizin belirli bir yolunun olmadığı iddia edilerek, yapay bilinç başı ve sonu bilinemeyen beyhude bir hedef olarak görülmektedir.

Yapay zekanın bir uzantısı olarak adlandırılan yapay bilinci yapay zekadan ayırmak ilk bakışta kolay görülmektedir. Basit bir ifade ile yapay zeka, zeki ya da akıllı yapılan üretme girişimi olarak tanımlanabilirken yapay bilinç de bilinçli yapılar üretme girişimi olarak tanımlanabilir. Ancak bu ayırım görüldüğünden daha karmaşık sorunsallar içermektedir. Çünkü zeka ve bilinç sınırları muğlak olan ve iç içe geçmiş unsurlardır. Ayrıca yapay zeka alanı için kullanılan zeka ifadesi bugün gelinen teknolojik düzeyde yetersiz bir kavram olarak görülmektedir. Çünkü yapay zeka alanı, bugün yalnızca zeki görünen yapılar üretme çabasında değildir. Yapay zeka çalışanlarının merkezi amacı, zekadan çok daha fazlasını ifade eden zihinsel özelliklere sahip veya zihin sahibi varlıkların özelliklerine sahip yapılar ya da sistemler meydana getirmektir. Zihinsel özelliklerin kapsam alanı zeka haricinde algı, eylem, duygu, yaratıcılık ve bilinç benzeri unsurları da içermektedir. Bu bağlamda yapay bilinç, yapay zihne atfen kullanılan yapay zekanın bir alt dalı olarak görülebilir. Fakat her ne kadar yapay bilinç, yapay zekanın bir alt dalı olsa da yapay bilinç alanı yapay zekadan fazla olarak zihinsel kapasitelerin fenomenolojik yönlerini de dikkate alır ve zihnin yalnızca üçüncü şahıs niteliklerini değil birinci şahıs niteliklerini de araştırma konusu yapar.

Nida Koçmekan

12 ANGRY MEN (Sidney Lumet)

Bir den kendinizi anahtarları o zamana kadar hiç verilmemiş bir odanın kapısında bulduğunuz oldu mu? İçerideki insanların kendi fikirleri, önyargıları, vicdanları ile rahatça dolaştıkları bir oda bu. İçerideki insanlar hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz. Ne düşünüyorlar, meslekleri ne, kaç yaşındalar. İsimlerini dahi bilmiyorsunuz. Girmeye cesaret edebilir misiniz bu odaya? Diyelim ki girdiniz, peki ya ne yapacaksınız? Kendiniz kalabilecek misiniz? Belki onlardan farklı düşündüğün için kendi kabuğuna çekilip suskunluğunda boğulacaksınız. Belki onlara dönüşeceksin. Belki de kendini haykıracaksın. Kendin kalmak için haykıracaksın.

Başrolümüz Henry Fonda bu odaya giriyor. Fakat işler onun için sadece odaya girmek kadar kolay ilerlemiyor. Odada karşısına 11 kapalı kapı çıkıyor. Önyargı ve maddiyatçılık ile kaplanmış 11 kapalı kapı.

12 Angry Men, Reginald Rose'un tiyatro oyunundan beyaz perdeye uyarlanmış yönetmenliğini Sidney Lumet'in üstlendiği 1957 ABD yapımı bir film. Ayrıca Sidney Lumet'in ilk uzun metraj filmi. Lumet, ilk filmi olmasına rağmen ilk film olamayacak kadar güçlü bir eser ortaya koyuyor. Üstelik film için çok fazla para harcamıyor, filmi yıldız çöplüğüne dönüştürmüyor. Burada yıldız çöplüğüne dönüşen filmde kastımın, film kadrosunda bulunan oyuncuların niteliksiz birer oyuncu olmasına rağmen o dönemde popüler olduğu için filmde rol alması olduğunu belirtmek isterim. Bir bakıma tüm popüler oyuncuların bir filmde toplanması diyebiliriz.

Pek çok insan siyah beyaz film izlemekten kaçınır. Bu yüzden kasıtlı olarak siyah beyaz çekilen film sayısı oldukça azdır. Fakat Lumet, bazı izleyicileri kaybetmesine bazı yeni izleyicileri de kazanmasına neden olacak bu filmi büyük bir risk alarak siyah beyaz olarak çekiyor. Siyah beyazın avantajı, ifade gücünün son derece yüksek olması ve seyircinin dikkatini dağıtmamasıdır. 12 Angry Men, dönemin şartları el vermesine rağmen dram unsurunu daha iyi yansıtacağı düşünülerek siyah beyaz çekilmiştir. Film hakkında önemli diğer bir unsur ise bütün filmin 3 mekanda geçiyor olması. Büyük bir kısmı ise 5 metreye 7.5 metre olan bir odada çekiliyor. Küçük bir odada uzun bir süre çekim yapılacağı için oyuncular provalarını hep birlikte küçük bir odada yapmıştır. Böylelikle hem hazırlık yapacak hem de bu psikolojiyi deneyimleyerek daha iyi bir rol sergileyebileceklerdir. Renkli, geniş ek-

ranlı görüntülerin popüler olduğu bir dönemde, tek odada ve zamanda geçen siyah-beyaz bir film çekmek, böyle bir risk almak büyük cesaret ister.

1950lerin toplumsal ve sosyolojik yapısı hakkında bilgi sahibi olabileceğimiz film, gecekondu mahallesinde yaşayan 18 yaşındaki Latin Amerikalı bir gencin, babasını öldürmekle suçlanmasını konu alıyor. Ellerde yeteri kadar kanıt olmamasına rağmen önyargılardan dolayı çocuğun suçlu olduğunu, kararın hemen verilip çocuğun idam edilmesi gerektiğini düşünen 11 jüri ve ayrıntıları düşünmek isteyen, çocuğun suçlu olduğuna ikna olmadığını belirten 8 numaralı jüri üyesinin sanık hakkında karar vermek üzere girdikleri dar bir odada yaşananlar ise filmin büyük bir kısmını oluşturuyor. Hukuk sistemi, idam cezası ve ırkçılık gibi konuları eleştirirken aynı zamanda adaleti uygulama hakkı tanınmış kişilerin psikolojisini, karakterlerini, ön yargılarını, mantık ve vicdan ölçüleri-

nin ele alındığı filmde 12 jüri üyesi arasında hiç siyahi ve kadın jüri olmaması da dönemin Amerikası hakkında bize ipuçları veriyor.

Adaleti uygulama hakkı tanınan 12 jürinin mesleklerinin ise hukuk ile tam anlamıyla bir bağlantısı olduğunu söyleyemeyiz. Reklamcı, saatçi, mimar, takım koçu gibi mesleklere sahip olan jürilerin isimlerini, kim olduklarını, nelerle uğraştıklarını bilmiyoruz. Film ilerledikçe kısmen de olsa bu gibi bilgilere ulaşıyoruz.

12 jüri dar, sıcak bir odaya girer ve kapı üzerlerine kilitlenir. Kapının kilitli oluşu jürinin karar verme sürecinde izole edildiğini anımsatma amacı taşır. Odada vantilatör çalışmadığı için sıcak bir ortam vardır ve jüri üyeleri hiçbir uğraş vermeden vantilatörün çalışmadığına inanır. Odaya girildiğinde çocuğun babasını neden öldürdüğü konuşuluyordur, suçlu veya suçsuz olduğu değil. Bu durum jürinin önyargılarla olaya yaklaştığını ve bu peşin hükümler sonucu çocuğu kesin suçlu olarak nitelendirdiklerini gösterir. 8 numaralı jüri üyesinin 'Suçsuz olduğunu söylemiyorum, sadece konuşmak istiyorum' demesiyle başlayan tartışmada kanıtlar üzerinden ayrıntılara inilerek derin bir sorgulama yapılır. Bu tartışmada 8 numaralı jüri üyesinin babasını öldürdüğü öne sürülen çocuğun suçsuzluğunu savunmasından çok, onun gecekonduda yaşayan bir Latin Amerikalı olmasının babasını öldürdüğüne bir kanıt olmayacağını savunması diğer jürilerin önyargılarına ters düşüyor. Çünkü onlara göre kendileri gibi olmayan herkes suçlu olmaya mahkumdur. Gecekonduda

yaşayan, fakir, farklı bir ırktan bir birey ise kesinlikle suçludur. Bu noktada gecekonduda büyümüş bir jüri üyesi de bu önyargıyı kırmada önemli bir unsur olarak görülmekte.

Jüriler tartışmaya başladığında havanın bunaltıcı-kapalı bir hal aldığı, yağmurun yağacağı belirtilmiştir.

8 numaralı jüri üyesinin mantıklı şüphelerine katılarak mantıklı şüpheye sahip olan ikinci jüri üyesi ise yaşlı bir adam. Bu yaşlı adamın da kararda önemli noktalara dikkat çektiğini görüyoruz. Örneğin; kimsenin tanıkta dikkat etmediği gözlük izleri. Zamanla oranlar eşitleniyor 6 suçlu, 6 suçsuz haline geliyor.

11 kişinin suçlu olarak karar verdiği durum, karar süreci sonunda 12 suçsuz oya dönüşüyor tartışma sonucunda.

Filmin sonunda jüriler karar odasından çıkıyor. Hava bunaltıcı etkisini yitirmiş, yağmur durmuş. İki jürinin adını öğreniyoruz. 8 numaralı jüri ve yaşlı adam. Davis ve McCardle son sahne de tekrar buluşuyor. Bu üyeler verilen kararda en etkili kişiler. Bunun sebebi ise konunun kişiler üzerinden değil, karakter tipleri üzerinden ilerlemesidir. Yazar, kişileri birey olarak görmekten çok her birinin toplumun bir yansıması olarak görünmesini istemesi sebebiyle böyle bir tercihte bulunmuştur

Davis'in tek açık renk- beyaz takım elbise giyen jüri üyesi olduğunu da belirtmemiz gerekir. Beyaz takım elbise aydınlığı temsil etmektedir.

Ayrıca filmin sonunda çocuğun suçlu veya suçsuz olduğunu öğrenemi-

yoruz. Bana göre bu çıkarımı yapmak izleyiciye bırakılmış. Kendine özgü mantıklı şüpheler bulması beklenmiş.

Filmin temelinde Sokrates'in şüpheden yola çıkarak hakikati arayış metodu yattığını söylememiz mümkün.

Filme teknik açıdan baktığımızda ise filmin başında, kameraların göz seviyesinin üzerinde geniş açılı lens ile konumlandırıldığını görürüz. Film ilerledikçe kamera göz seviyesine doğru aşağıya kayar. Filmin sonuna doğru ise görüntüler göz hizasının altında teleobjektif ile çekilir. Bu merceğin kullanılmasıyla filmin sonuna doğru yükselen tartışmaların yarattığı hissiyat seyirciye daha kolay geçer.

Film için toplamda net olmamakla birlikte toplam 365 çekim yapıldığı belirtilir. Her oyuncu için ayrı ses kay-

detmeleri, ayrı çekimler, ayrı provalar yapılmıştır. Ve bu çekimler genellikle oyuncular tek başınayken yapılmıştır.

Büyük sanatçının damgası budur. Bize iç dünyamızı gösterir. Filmdeki 12 jüri aslında biziz. Bizim duygularımız, önyargılarımız, yaklaşımlarımız... Hepsi bize jüriler üzerinden anlatılmış. Lumet biz izleyicilere bizi anlatmış. Toplumumuzu yansıtmış. Bütün bu sahneler bizi eğlendirmek amacı taşımıyor. Veya bir tartışma izleyerek 'nasıl tartışırız' öğretmiyor. Zamanı sabitleyerek mesaj veriyor. Herkesin belki de farklı anlayacağı bir mesaj.

Hayatın içinden bir gerçek alınmış ve izleyiciye açıkça aktarılmış. Kabul etsek de etmesek de, eksik de olsa fazla da olsa bu film biziz, bu film toplulumuz, bu film dünyamız.

Emine Nisa Işık
Mitik Düşünme (Ernst Cassirer)

Mitik Düşünme' Alman Filozof Ernst Cassirer'in 20. Yüzyılın en önemli eserlerinden biri olduğu sıkça söylenen 'Sembolik Formlar Felsefesi' serisinin ikinci kitabıdır. Serinin ilk kitabı olan 'Dil'de; dil felsefesinin tarihi, dilbilimi çalışmaları vb konulara değinilirken 'Mitik Düşünme' mitik düşünme ve felsefe ilişkisini ana konu olarak ele alır.

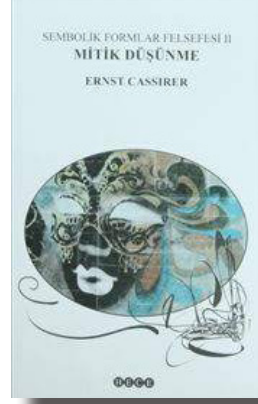
Kitabın içeriğine geçmeden önce yazarı biraz tanıyalım. 1874 doğumlu Alman filozof olan Ernst Cassirer 20. Yüzyılın en önemli filozofları arasında gösterilir. 1923-1929 yılları arasında yazdığı üç kitaplık Sembolik Formlar Felsefesi öne çıkan eserlerindedir. 1945'te Amerika'da hayata veda eden Cassirer'in, semboller olmadan ne kendimizi ne de Dünya'yı anlayamayacağımız yönündeki kuramı modern kültür felsefesinde önemli bir yere sahiptir.

Kitabımıza geri dönecek olursak; Hece yayınları tarafından çevrilen bu kitabın yeni baskısını bulmanız epey

zor. Kendi okuduğum baskı 2005 yılına ait. Yeni baskılarında dilinde sadeleştirilmeye gidilmiş midir bilmiyorum lakin okuduğum baskısında günümüzde kullanıldığına şahit olmadığım pek çok kelimeye rastladım. Yazarın dil ve anlatımı ise o kadar da anlaşılır değil. Oldukça uzun ve karmaşık cümleler vardı ve bazı cümleleri algılayabilmek için 5-6 kez okumak zorunda kaldım. Kitabı okumak isteyenler olursa ilk okuyuşta pes etmemenizi ve felsefi terminolojiye göz atmadan okumamanızı tavsiye ediyorum. Tekrar tekrar okuduğunuzda ana fikir kafanızda oturuyor.

Yazımın başlarında da bahsettiğim üzere kitap 'mitos'un önemi, insanlığın düşünce katmanındaki yeri; felsefe, din ve bilimle ilişkisi ile mitos ve sembol arasındaki bağlantıyı ve mitik bilinçteki değişimi ele almaktadır. Kitabın içeriği hakkında biraz bilgi sahibi olmak gerekirse:

"Mitos konu olarak doğaüstü olaylar içermesi sebebi ile yeri sıkça tartışılmıştır. Mitos'un felsefe ile ilişkisini ele aldığımızda yazarımızın da belirttiği üzere mitos ve felsefe birbiri ile oldukça zıt şeylerdir. Ve bu ikisi yan yana gelemeyince biri birinin ilk aşaması olarak görülmeye ve buna haklılık kazandırılmaya çalışılır. Platon ise mitik dünyayı kendi içine kapanık ve bağımsız bir alan olarak görür. Kitaptaki ana tartışmalardan biri bu, 'Acaba mitosun dünyası herhangi bir şekilde teorik bilginin, sanatın ya da ahlaki bilincin dünyasıyla karşılaştırılabilecek bir olgu mudur? Ya da mitosun dünyası en baştan, varlık öğretisi olarak fel-

1874 doğumlu Alman filozof olan Ernst Cassirer 20. Yüzyılın en önemli filozofları arasında gösterilir. 1923-1929 yılları arasında yazdığı üç kitaplık Sembolik Formlar Felsefesi öne çıkan eserlerindedir.

sefenin kendisini uzak tutması, içine dalmaması ve kendini ondan daima açık ve biçimde ayrı tutması gereken ait değil midir?"

Mitos ve tarih ilişkisine baktığımızda ise mitos birincil sırada gelir. Bu da bir halkın mitolojisinin tarihi sayesinde değil tarihinin mitolojisi sayesinde oluşması ile açıklanır."

Son olarak 374 sayfadan oluşan kitap 'mitos' kavramı ile alakalı derin bir analiz içeriyor. Yazımda daha önce de bahsettiğim gibi ağır bir anlatımı olan bu kitabı konu ve kavramlarla alakalı ön bilgiye sahip olmadan okumamanızı tavsiye ederim!

Zeynep Mekselina Güneş
EVREN (Stuart Clark)

E vren nedir? Zamanda geriye bakmak ne demek? Evren ne kadar büyük? Yıldızlar neyden yapılmıştır? Fizik kanunları değişebilir mi..?

Stuart Clark kitapta bu sorular gibi birçok soruya cevap veriyor. Kitaba biraz daha baktığımız zaman kitap aslında astrofiziğe en uzak insanın bile ilgisini çekebilecek şekilde kurgulanmış diyebiliriz. Peki nasıl? Öncelikle her sayfada okuyucu sorularla yönlendirilmiş ve adeta okuyucunun o sayfada yazanları merak edip ilgiyle okunması sağlanmış. Ama şuna değinmek gerekir ki kitap biraz ayrıntı yani aslında bu ayrıntıların okuyucuyu sıkabileceği konusunda hemfikirim lakin hem sürekli sorularla okuyucu dinç tutulmaya çalışılmış hem de ara ara sayfaların kenarında önemli bilim insanlarının ya da astronomların

sözlerine yer vererek okuyucunun dikkati tekrar kitaba çekilmiş. Ayrıca okuyucunun kitapta bilmediği kelimelerin olabileceği ihtimali gözetilerek en arka sayfaya astrofizik sözlüğü konmuş. Şunu da atlamamak gerekir ki kitapta bazı yerlerin görsellerle desteklenmesi hayal edilebilirliğini yükseltip daha anlaşılabilir kılmıştır.

Ayrıca kitapta benzetmelerle konu arasında ilişki kurarak anlatım daha da kolaylaşmıştır. Mesela

“Evren ne kadar büyüktür?” kısmının anlatıldığı yerde “Güneş ile Plüton arasındaki uzaklığın bir futbol sahasının uzunluğu kadar olduğunu düşünün. Güneş ise yarıçapı 2 cm’lik küre olsun. Bu durumda Dünya Güneş’ten 2,3 metre uzakta, 2 milimetre çaplı bir küre olacaktır. Sahanın öbür ucundaki Plüton ise bir toz zerresinden daha büyük olmayacaktır. En yakın yıldız nerede olur dersiniz? Yan caddede mi? Hayır, bilemediniz. En yakın yıldız 645 km uzakta olur. Ve kozmik ölçeğe vurulduğunda bu bir hiçtir.”

Kitabın kenarındaki sözlerden bahsetmiştik. O sözlere örnek verecek olursak Galileo’nun “Ölçülebilecek olanı ölç, ölçülemeyecek olanı ölçülebilir kıl.” sözü konuya dair bir ilgi kuruyor, mesela.

Son olarak kitapta geçen Johannes Kepler’in “Göklerde gizli hazineler o kadar zengindir ki insan zihni tazelenmekten geri durmayacaktır.” sözü ise evrenin ne denli heyecan verici olduğunu tekrardan gözler önüne seriyor.

“Evren ne kadar büyüktür?” kısmının anlatıldığı yerde “Güneş ile Plüton arasındaki uzaklığın bir futbol sahasının uzunluğu kadar olduğunu düşünün. Güneş ise yarıçapı 2 cm’lik küre olsun. Bu durumda Dünya Güneş’ten 2,3 metre uzakta, 2 milimetre çaplı bir küre olacaktır. Sahanın öbür ucundaki Plüton ise bir toz zerresinden daha büyük olmayacaktır. En yakın yıldız nerede olur dersiniz? Yan caddede mi? Hayır, bilemediniz. En yakın yıldız 645 km uzakta olur. Ve kozmik ölçeğe vurulduğunda bu bir hiçtir.”

Gülsena Çınar
AGORA (Alajandro Amenabar)

Film, IV. yüzyılın sonlarına doğru dağılmakta olan Roma İmparatorluğuna bağlı gösterişli kütüphanesiyle parlamakta olan İskenderiye kentindeki sosyolojik, siyasal ve bilimsel olayları, tarihin ilk kadın filozofu Hypatia' yı merkezine alarak anlatıyor.

Mısır' da bulunan İskenderiye 'nin hala parıldamasının en önemli nedeni dünyanın en eski kütüphanelerinden İskenderiye Kütüphanesi'ni barındırmasıdır. Filmin çevresinde döndüğü bilim insanı Hypatia da İskenderiye kütüphanesinin o zamanki yöneticisi Theon 'un kızıdır. Hypatia; Astronomi, Felsefe, Matematik ve Geometriyle ilgilenen, kentin ileri gelenlerine İskenderiye kütüphanesinde ders veren genç ve güzel bir kadın. Filme verilen AGORA ismi, antik Yunan şehir devletlerinde ana halk meydanına verilen genel bir isim.

Film IV. yüzyılın sonlarında yani Hristiyanlığın Roma İmparatorluğunda hızlı bir şekilde yayıldığı dönemde

geçiyor. İskenderiye şehrinde insanların bir kısmında atalarından kalma PAGAN inancı yaygınken, bir kısmı ise hızla yayılmakta olan Hıristiyanlık ve Yahudilik mevcut. İskenderiye kütüphanesi halk tarafından Pagan inancının bir simgesi durumunda. Kütüphanede antik Yunan’ dan kalma yüzlerce el yazması eser ve Paganların ibadet ettikleri putlar bulunmakta. İskenderiye sokaklarında tüm Roma İmparatorluğunu sallayan Hıristiyan – Pagan inanç çatışması mevcut. AGORA yani halk meydanında kendilerini Hıristiyanlığın yayılmasına adanmış Parabolaniler halka Hıristiyanlığı anlatırken bir yandan da Paganlarla daima çatışma içerisindedir. Bu çatışmalar sözlü olarak başlayıp çoğu zaman şiddetle son bulmakta. Filmde Parabolani leri temsil eden karakter Ammonius’un Agorada anlattıkları ve sadece dua ettiğini iddia ederek ateşin içinden yürüme mucizesi ile ilgilenen kişilerin bir çoğu kölelerdir. Bu kölelerden biri de Hypatia nın kütüphanesindeki derslerine katılan ve ona aşık olan kölesi Davus. Davus’u İskenderiye’deki bir köle olarak düşündüğümüzde Hıristiyanlık inancına yakın olmasını; kölelerin yaşadıkları haksızlık ve eşitsizliklerin uyandırmış olduğu öfke, intikam ve isyan duygusunun, Hıristiyanların da Paganlara karşı duyduğu öfke, intikam ve isyan duygusuyla birleştirmesidir.

İskenderiye kütüphanesinde her inançtan öğrenciye ders veren Hypatia’nın sınıfında da çatışmalar yer almakta. Hypatia ise öğrencilerini daima korumakta ve onlara “ Bizi

birleştiren şeyler ayıranlardan fazla. “ sözünü tekrarlamaktadır. Sokaklardaki çatışmaların şiddetlenmesiyle halk tamamen ikiye bölünür ve büyük bir kıyım yaşanır. Hıristiyanların baskın gelmesi ile Paganlar kendilerini İskenderiye kütüphanesine kapatırlar. Hypatia da öğrencileri ile kütüphanede sıkışıp kalır. İskenderiye valisinin kütüphaneye gelmesiyle şehirdeki son durum; kütüphanenin Paganlar tarafından boşaltılması ve Hıristiyanlara verilmesi yönünde olur. Hypatia, öğrencileri ve Paganlar kütüphanedeki eserlerden alabildiklerini alarak kütüphaneden ve Hıristiyanlardan kaçarlar. Daha sonra Hıristiyanların kütüphanenin kapılarını kırmasını ve İskenderiye Kütüphanesini vahşice yakıp yıkmasını seyrediyoruz. Hıristiyanların Antik Yunan eserlerini Pagan uydurmaları diyerek yakması, Avrupa için Ortaçağ’ın başlamasına neden olmuştur.

İnsanlık tarihinin bilgi birikiminin, dünyanın en eski kütüphanelerinden birinin Hıristiyanların cahilliğine ve Pa-

ganlara duydukları öfke ve intikama kurban gitmesi çok yazık. Artık rafa kaldaki el yazması eserlerin yerinde kütüphanede koyunlar, tavuklar dolaşmaktadır. Hepsi yaptıklarından gurur duymakta ve Tanrılarının kendilerine bunu emrettiğine inanmaktadır. Hypatia ise tüm bu süreçte sorgulamaya devam etmekte ne Paganlığa ne de Hıristiyanlığa yanaşmayı aklın ve felsefenin ışığında kendi yolunu aramaktadır. Zamanla Hypatia'nın yaptığı sorgulamalar ve bilimsel çalışmalar, Hıristiyanlığa yanaşmayan bir kadın olması şehirdeki Hıristiyanları rahatsız eder. Hypatia'yı cadı ilan ederler ve onu taşlayarak öldürürler.

Filmdeki bu trajedik son ve yaşanan diğer olaylar dinin toplum üzerindeki etkisini net bir şekilde gözler önüne sermektedir. Tüm inanç sistemlerinin toplumsal yapıdaki devinimlerden etkilenerek insanlar tarafından evrimleştirilmesi farklı sonuçlar doğurmuştur. Pagan inanç sisteminin yetersizliği ve insanların sorularına artık cevap verememesi insanlar arasında Hıristiyanlığı yaygınlaştırmıştır. Daha sonra insanların kurtuluşları olarak gördükleri Hıristiyanlığı çıkar ilişkilerine dayalı olarak saptırması kendilerine ve Hıristiyan olmayanlara zulmetmelerine neden olmuştur. Sonuç olarak film ilk kadın filozof, astronom, matematik ve geometri çalışmalarını yapan Hypatia'nın varlığının ve hayatının, görkemli İskenderiye şehrinin, İskenderiye kütüphanesinin yaşanan toplumsal ve acı olaylar sonucu yok olup gitmesini gözler önüne seriyor.

Nur Efsan Baycu

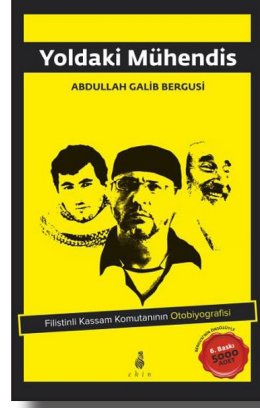
YOLDAKI MÜHENDİS (Abdullah Galip Bergusi)

Kimsin sen ve neden sen?" Küçük kızı Tâla'nın, hapisteyken kendisine yazmış olduğu bir mektup ve uzun zamandır cevap aradığı soru silsilesi üzerine hayat hikâyesini kaleme almaya karar veriyor Abdullah Galip Bergusi... Kendisinin deyimiyle işgalcilere direnişi ve kitabın sayfalarında paylaştığı mütevazı tecrübesi sayesinde özgürlük yolunda bir mum yakmayı da amaçlıyor.

Kudüs tüm Müslümanlar için büyük bir sevdadır. Tükenmez, büyük bir sevda... Kudüs toprakları içerisinde yer alan Mescid-i Aksa Müslümanların ilk kiblesidir. Bundan ötürü de Kudüs'e "Tüm İslam âleminin ilk göz ağrısı" derler. Biz Müslümanlar için kutsal bir yere sahip olan Kudüs toprakları ise zalimler tarafından yıllarca gasp edildi, şehrin gözyaşları dinmedi. Terör örgütü İsrail, Filistin'de binlerce masum insanı öldürdü. Topraklarını, sahip olduğu haklarını ellerinden aldı, kasaba ve köylerini yok etti, evlerini bombaladı, kendi topraklarında bile onları kötü

şartlar altında mülteci hayat yaşamaya zorladı, okula gidecek, arkadaşlarıyla oyunlar oynayacak yaştaki çocukların ölmesine neden oldu. Bugün, bu zulüm, bu işkence hala devam ediyor, Filistin’de acı dinmiyor! Ancak o zalimlerin karşısında mücadele eden, bu zulümlere boyun eğmeyen kahramanlar elbet var. Onlardan birisi; Komutan Abdullah Galip Bergüsi...

Abdullah Galip Bergüsi, zalim Siyonist güçlerinin karşısında daimi olarak dimdik ve güçlü bir şekilde durmayı başarmış cesur bir şahsiyet. 2003 yılından itibaren “kabrim” diye bahsettiği hücrelerinde ise gücünü kalem ile göstermeye de devam ediyor. Kendisi 10 yıl tek kişilik, boyundan bile kısa karanlık bir hücrede kaldı. Sonrasında yaptığı açlık grevleri sonucunda toplu hapiste kalmaya başladı. Tek kişilik karanlık hücrelerinde, aldığı 67 müebbetle Filistin esir tarihinde “en yüksek mahkûmiyet cezası alan esir” unvanını elinde bulundurmasına rağmen yazdığı 17 kitap ile Filistin davasındaki kararlılığını bizlere gösteriyor. Demirlerin arkasından bile kendisi gibi olan esirlerin ve Filistin’in sesini mürekkebiyle de duyurmaya devam ediyor. “Kalemim ve mürekkeğim direniş ve mukavemet yolunda silahımdır” diyor Bergüsi. Karanlık hücrelerinde yazdığı kitaplardan birisi de hayatını konu edinen Yoldaki Mühendis... Bergüsi’nin de belirttiği üzere bu kararlı mücadelede; Filistin’i ve Mescidi Aksa’yı dava edinenlere ve bu uğurda çaba gösterenlere de yol rehberi oluyor bu kitap. Takdire şayan azmini ve mücadele ruhunu sayfalarında sonuna kadar hissedeceksiniz. Abdullah Galip Bergüsi, Müslüman

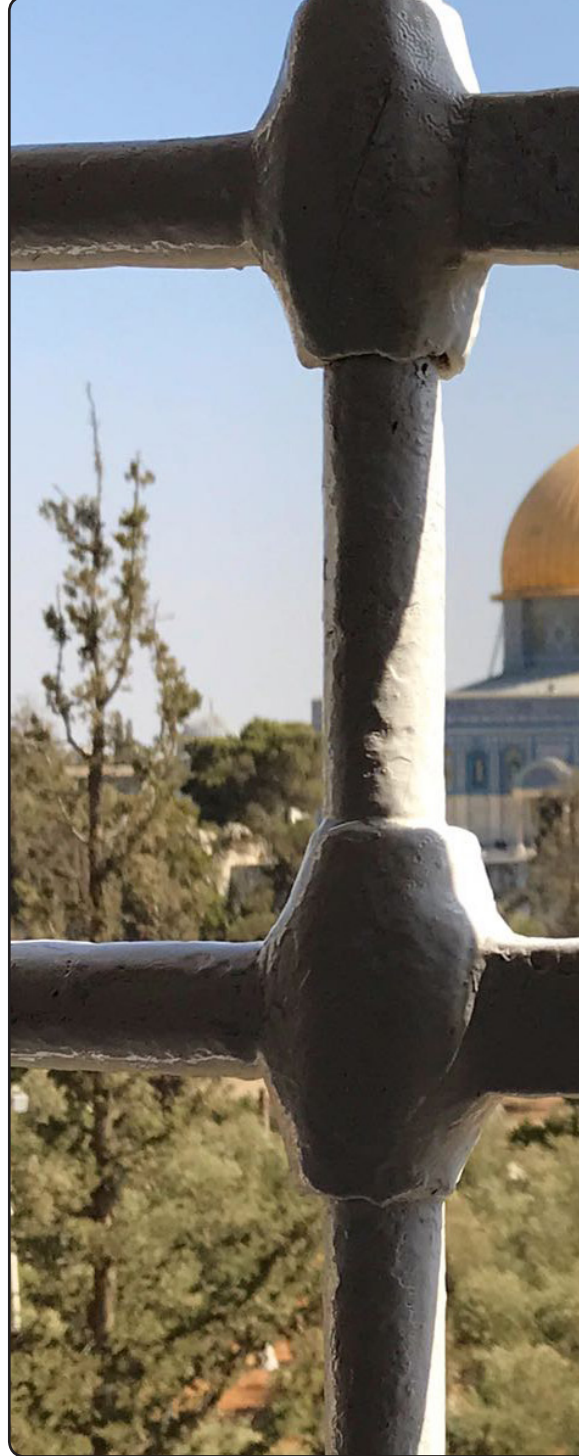
olan herkesin imkânları doğrultusunda, nerede olduğu fark etmeksizin bu yolda ilerleyebileceğinin, çaba gösterebileceğinin bir kanıttır.

Amcaoğlu Mahmut ve amcası İsmail’in şehit edilmesinin ve Filistinli olduğunu, Filistin kanı taşıdığını öğrenmesinin ardından kendisini cihat ve direnişe adamaya karar kılıyor. Bir anda hiç küçülmek üzere büyüyor. Dediğine göre onunla birlikte direnme ruhu; işledikleri suçlarla bu toprakları kirleten, Filistin halkının haklarına giren ve akrabalarını şehit eden işgal güçlerini cezalandırma düşüncesi de büyüyor. Sırf zalimlerin karşısında güçlü olmak için dövüş sanatları eğitimi alıyor. Ayrıca dövüş sanatlarını sevmeyi, eğitimini sadece zalimlerin karşısında güçlü durmak için aldığını da söylüyor. Elektrik-elektronik araçlar konusunda ise kendisini genç yaşta geliştiriyor. Teknik mühendislik bilgisini ise düşmanlara karşı çok başarılı bir şekilde kullanıyor. Yurt dışında bulunduğu zamanlarda da yazılım konusunda

ilerliyor. Yani Filistin halkını ve işken-ceyle ölen masum çocukları gördükçe güçlü, çok güçlü olma isteğine karşılık elinden gelen her şeyi, tam anlamıyla tüm azmini kullanarak yapıyor. Azmi sayesinde elde ettiği başarılarının baş-ta biz genç Müslümanlara çok güzel bir örnek teşkil ettiği düşüncesindeyim.

Hiç düşünmeden elindekileri de cihat uğruna feda etmekten ise asla çekinmiyor Bergusi. Küçük yaştaki çocuklarından, ailesinden uzak kalıyor, evi bombalanıyor... Lakin o, baş koyduğu yolda elindekileri feda etmekten çekinmiyor. Eşinin de bu yolda en büyük destekçisi olduğunu belirtiyor. Ayrıca Abdullah Galib Bergusi'nin henüz gençliğinden itibaren Allah'a olan inancı ve tam teslimiyeti altı çizilmesi gereken mühim bir meseledir. Yaşadığı onca zorlukta bile Allah'a olan yakınlığı ve sabrı takdire şayan.

Kassam komutanı Abdullah Galip Bergusi'nin mücadele ruhuyla kuşanmış, Kudüs ve özgürlük sevdası kokan sayfaları, Müslüman olan bizlere yeni bir şuur, azim ve istikrarlı olma yolunda pek çok şey katacaktır. Yaptığı onca fedakârlık karşısında bile satırlarında önemsiz bir şahsiyet olduğunu, kendisinden çok daha fazla cesur insanların var olduğunu söyleyen mütevazı bir kişiliğin hayat hikâyesi, bizleri muhakkak derinden etkileyecektir. Ayrıca bu mukavemet yolunda neler yapabileceğimizi sorgulamamızı sağlayacağından ötürü de mutlaka okunması kanaatindeyim. Filistinli gazeteci Yasir Zeatira de dediği gibi "Çünkü bu hayat hikâyesi, en güzel tecellileriyle Filistin'in de hayat hikâyesidir."

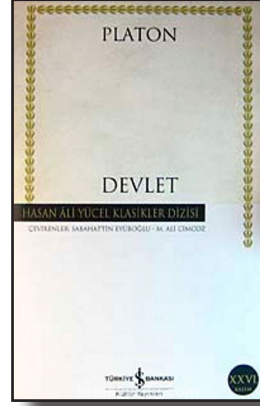
Fatma Nur Zırh
DEVLET (Platon)

İsminin bilinirliğine karşın kendisi hakkında pek az şey bildiğimiz bir düşünürdür Sokrates. Çünkü yaşamı boyunca hiç metin yazmamıştır. Bundan sebep kendisi hakkındaki düşüncelere başta Platon olmak üzere Aristoteles, Ksenofon gibi diğer filozofların metinlerinden yola çıkarak ulaşıyoruz. Burada karşımıza bir sorun çıkıyor ki o da filozofların metinlerindeki Sokrates karakterlerinin birbirleriyle tamamen çelişmesi. Asıl büyük sorunsal Platon'un metinlerine geldiğimizde ortaya çıkıyor. Platon'un metinlerindeki düşünceler hocası Sokrates'e mi ait yoksa bizzat Platon'a mı? Platon hocasının metin yazmayı fırsat bilip fikir hırsızlığı yapmış olabilir mi? Ya da Platon fikirlerini meşru kılmak için Sokrates'i metinlerinde bir figüran gibi kullanmış olabilir mi? Bu ve benzeri soruların kesin bir cevabı yok ve halen daha tartışılmaktadır. Fakat bir şeyi kesin olarak çıkarsamamız mümkün, o da Platon'un erken dönem diyaloglarında Sokrates'in düşüncelerinin yoğun olduğu, geç dönem diyaloglarında ise kendi

görüşlerinin daha baskın olduğudur. Devlet kitabını okurken bu durumu göz ardı etmemenizi tavsiye ederim.

Sokrates hakkında bildiğimiz bir diğer kesin şey ise Sokrates'in çarşı pazar demeden sokak sokak gezip insanlara hayat ve hayat hakkında sorular sorduğudur. Bu yöneme bildiği üzere sokratik yöntem deniliyor. Kitapta, Sokrates'in bayram kutlaması için gittiği Pire'den dönerken yoldan çevrilip bir eve davet edilmesiyle diyaloglar başlıyor. Ve karşımıza yüz yıllarca varlığını muhafaza edecek, yeri doldurulamayacak kıymette bir başyapıt çıkıyor.

On bölümden oluşan diyaloglarda adaletten (kitapta adalet kelimesi yerine doğruluk-eğrilik sözcükleri tercih ediliyor.), devlet yönetimine, mutluluktan, eğitimden, yanlış din ve kültürel öğretilere kadar birçok toplumsal ve idari konuya değiniliyor. En dikkat çeken bölümler ise Sokrates'in (ya da Platon'un) devlet yönetimi ve demokrasiyle alakalı fikirlerinden bahsettiği bölümler oluyor. Platon, devlet yönetimini gemiye kaptanlık yapmaya benzetir. Kaptan işinin ehli bir kimse değilse gemi batmaya mahkumdur. Bu yüzden ülkeye kimin yararlı olduğuna filozof krallar karar vermelidir. Halk yığınları gerçeğin gölgeleriyle uğraştığı için yönetimde söz sahibi olamazlar. Günümüzde ise devlet başkanlarından mahalle muhtarlarına kadar tüm yönetim sınıfını ayırım yapılmaksızın halk belirlemektedir. Platon'un demokrasi anlayışıyla modern demokrasinin birbirine taban tabana zıt olduğunu buradan anlayabiliriz. Demokrasiyi konu alan

bölümlerden yola çıkarak bazı kimseler Platon'u toplumu kast sistemiyle sınıflandırıp yönetimi tek bir zümrenin elinde bulundurması gerektiği fikrine sahip olduğunu düşünüyorlar. Zannımca bu yanlış bir düşüncedir. Evet Platon toplumu üreticiler, askerler ve koruyucular (siyasi-yönetici) olmak üzere üçe ayırır ama bu sınıflar arasında katı bir ayırım yoktur. Misal üreticiler sınıfında kanında yöneticilik olan bir çocuk doğabilir ve hal böyle olursa Platon, o çocuğun derhal kendi fitratına uygun olanla eğitilmesi ve ilerde işinin ehli bir yönetici yapılması gerektiğini dile getirir. Ayrıca Platon'un halkın yöneticileri belirleyip belirlememesiyle de bir derdi yoktur. Onun derdi vasıfsız kimselere oy kullanma hakkının verilmesi ve hayati önemde olan yönetim kadrosunun bu kimselerce belirlenmesidir. Araba kullanmasını bilmeyene araba kullanabilmesi için ehliyet vermek ne denli tehlikeliyse; siyasetten, tarihsel süreçten, ülkesindeki sosyolojik durumdan bir haber olan kimselere

de oy kullanma hakkı vermek o denli tehlikelidir. Platon'a göre Halktan bir kesim eğitilmeli, oy kullanabileceğini, o vasıfta olduğunu ispat etmeli ve bu şekilde oy kullanılmalıdır. Diğer türlü demokrasinin bu büyük açığından diktatörler doğabilir. Kaldı ki 20. yy. başlarında diktatörlerin halkın oylarıyla doğduklarına da insanlık bizzat şahit olmuştur.

Platon'un bir başka tartışmalı fikri ise devletin işleyişini kolaylaştırmak, toplumun birliğini ve düzenini sağlamak için 'Asil yalan' adı altında yöneticilerin topluma yalan söylemesini meşru gördüğü düşüncesidir. Platon bunu kan ve toprak mitosuna dayandırır. (Devlet: 414 d, 414 e, 415 a b c) Bu mitosla insanlar, Tanrıların onları üstünlük bakımından farklı farklı yarattığına inandırılmalıdır. Böylelikle toplumdaki sınıfsal farklılıkları kolayca kabulleneceklerdir. 'Yöneticiler iş bölümlerini, toplumsal sınıfları Tanrı'nın buyruğuna uygun yapmıştır' düşüncesi halkta hâkim olacak, bu buyruğa karşı gelmek tanrıya karşı gelmekle eşdeğer tutulacaktır. Bunun sonucunda insanlar mevcut konumlarını düşünmeden sorgulamadan doğrudan otoriteye itaat edeceklerdir. İşte bu siyasal topluluğun bütünlüğü ve istikbali için gereklidir. Bu asil bir yalandır. (Burada küçük bir ayrıntıdan bahsetmekte fayda olduğunu düşünüyorum. Platon yöneticilerin kendi çıkarları için değil, toplumun faydası için yalan söyleyebileceklerini ifade ediyor.) Tartışmalara sebep olan düşünce bundan ibaret değil tabi ki. Platon yönetici sınıfta özel mülkiyetle beraber evliliğin olmaması gerektiğini savunuyor. Evlilik yeri-

ne çok eşli bir düzeni ortaya koyuyor. Çünkü ona göre evlilik ve özel mülkiyet yönetici sınıfta birliğe ve dayanışmaya zarar verip yöneticilerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesine neden olabilir. Herkes herkesin eşi, çocukların herkesin çocuğu olduğu bir yapıda Platon, en iyi çiftlerin bir araya getirilip en kusursuz çocukların doğumuyla da üst bir sınıf oluşturmasını ve bunun tam aksine hasta ve zayıf çocukların ortadan kaldırılmasını savunuyor. Ve işte tam da burada etik bir tartışmanın fitilini ateşliyor. Kimi filozoflar Platonun haklı olduğunu, toplumun devamı ve refahı için yalan söylemenin ve bu tür uygulamaların yapılması gerektiğini ifade ederken kimi filozof ve siyaset bilimciler ise platonu çağdaş popülizmin kaynağı olarak görüp fikirlerini yanlış ve tehlikeli buluyorlar. Ben, mutlak demokrasinin muhafazası ve devamlılığı için bireylerin kimliklerinin yok sayılması ve kendi gerçekleri hakkında onlara yalan söylenmesini doğru bulmuyorum. Demokrasinin teklikten ve aynılıktan ziyade; farklılıktan, farklı renklerin ahenginden oluştuğu vakit gerçek bir demokrasi olacağını düşünüyor, Platon'un 'Asil yalan' fikrine katılmıyorum.

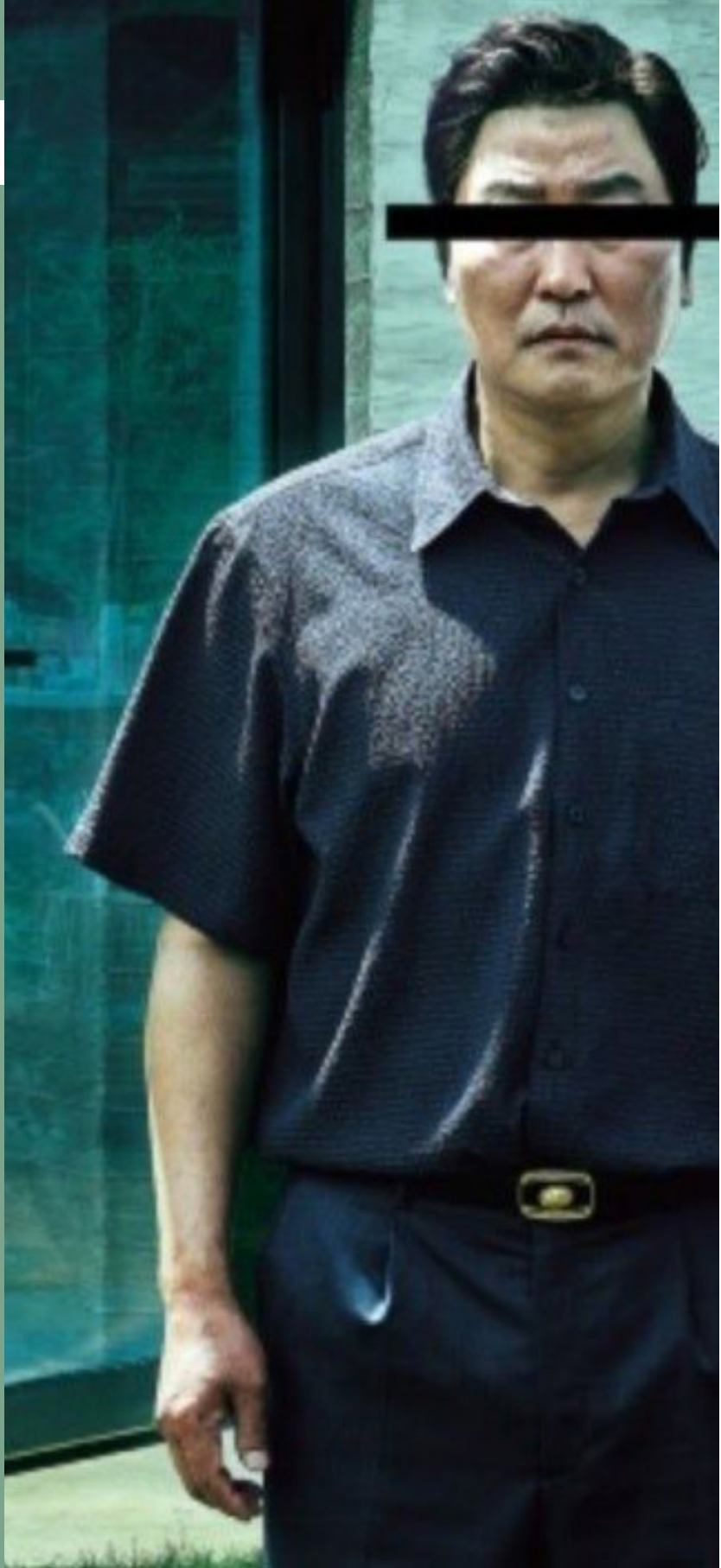
Kitabı okuduğunuz müddetçe sayısız konuda düşüncelerinizi yeniden gözden geçirmek durumunda kalıp kimi zaman bir aydınlanma yaşadığınızı hissederken kimi zaman da fikrinsel depremler yaşayacaksınız. Her hâlükârda Devlet kitabı felsefi açıdan bulup bulabileceğiniz en köklü kitaplardan biridir. Tüm olası fikrinsel çatışmalara karşın, sizlere bu kıymetli hazineyi tavsiye eder, keyifli okumalar dilerim.

sinema tenkitleri

Ayşe Şimşek
PARASITE (Bong Hoon-ho)

Daha önce Snowpiercer ve Okja yapıtlarından tanıdığımız senarist-yönetmen Bong Jo-on-ho'nun sinema camiasında zelzele yaratan filmidir. Cann Film Festivali'nde Altın Palmiye, Bafta, Altın Küre, 92. Akademi Ödüllerinde En İyi Film dâhil olmak üzere 4 Oscar ödül almıştır. Dünya çapında ciddi ün ve hasılat elde eden film İngilizce diline sahip olmayıp En İyi Film (*Best Picture*) Oscarını almasıyla da başarısını taçlandırmıştır.

Konu:

Parazit, işçi sınıfından Kim ve burjuva sınıfından Park ailesinin yollarının kesişmesiyle nabız yüksek bir karakomedi mizansenidir. Yönetmen sınıfsal eşitsizlik, ekonomik denge ve burjuvazi eleştirilerini biraz hiciv biraz imgeden beslenerek perdeye yansıtıyor. Kim ailesinin oğlu (Ki Woo) arkadaşı tarafından önerilmesiyle Park ailesinin kızına Kevin olarak İngilizce dersi vermeye başlıyor. Evdeki atmosferi görünce ayakta durabilmek için her yol mübahır diyen Makyelist bir anlayışla önce kız kardeşini (Ki-Jung) sanat terapisti Jessica olarak tanıtır evin küçük oğlunun resim öğretmeni yapıyor. Sonra planı daha da büyütür bir manipülasyonla evdeki görevliyi attırıp annesini eve yardımcı babasını da şoför olarak sahneye sokmayı başarıyor. Filmin ilk yarısı sınıf atlama isteğinin getirdiği kibir ve bundan doğan

trajikomik atmosferle başlamışken son yarısı bütün bu tırmanma daha büyük bir ivmeyle tersine şiddetleniyor. Park ailesinin kamp yapmaya gittikleri bir gün Kim'ler evi adeta istila eder vaziyette ziyafet çektiklerini hatta bu doyumsuzluk üzerine Ki-Jung'un yanlışlıkla köpek yemi yediğini görüyoruz. Daima temiz ve özenli ev Kim ailesinin gayriciddi tavrıyla dağılıyor. Ailenin bilinçsiz tüketim sahnelerinde geleceğe dair hayaller kurduklarını izliyoruz. Ve hayaller yine bütününüyle tekbenci. Sadece babanın önceki şoförün ne halde olduğunu düşündüğünü görüyoruz. Bütün bu yayılma ve hayal anı bir zil sesiyle bölünüyor. Evin önceki çalışanının/dadının gelişile sınırlar çözülmeye başlıyor. Filme dahil olan bu ailenin hikayesiyle parazit ismine bir kapı daha açılıyor. Evin altında olası bir Kuzey Kore işgaline karşı sığınak inşa edilmiş. Evle tamamiyle hiyerarşik ilişkide olan bu mekân ite kaka girilen, dolaşık merdivenlere sahip Kafkaesk bir tasarıma sahip. Ev sahibinin bilmediği, ihtiyaç da duymadığı bu sığınakta, kovulan personelin kocasının yaşadığı ortaya çıkıyor. Kim ailesinin annesi bu duruma asla müsaade etmiyor ve bunları Park ailesine söylemekle tehdit ediyor. Bu sahnede aynı alt sınıftaki insanların birbirlerine karşı ne kadar saldırgan ve acımasız olduklarını görüyoruz. Öyle ki 'kardeşim' hitaplarına dahi tahammül edemiyorlar.

O sırada ailenin geri kalan üyelerinin merdivenden düşmesiyle kartlar çevriliyor bu sefer tehdit eden taraf kovulan personel oluyor. Diyaloglardan da anlıyoruz ki bu insanların derdi bir yeri işgal etmek değil, sadece dışarı atıldıkları sistemin çarkları içerisinde insani koşullarda hayatta kalmak. Dengelerin değişmesiyle fitillenen gerilim ateşini biz seyirciler, senfoni orkestrası kulağımızda çalıyormuşçasına hızlı adımlar, kavgalar, kanlarla ilerletiyoruz. İşlerin kötüye gitmesi kurgudaki iklimle de destekleniyor tabii. Perdeyi kapalı, bunaltıcı ve yağmurlu bir atmosfer sarıyor. İşçi sınıfından bu iki ailenin kavgası evin küçük çocuğunun doğum gününde patlak veriyor. İzdihamda Jessica, Park ailesinin zengin beyefendisi ve evin bodrumunda yaşayan adam ölüyor. İlerleyen sahnelerde Kim ailesinin babası polisten kaçarak diğer adamın yaşadığı bodruma kapanır, Ki Woo ve annesi banilyölerine geri dönerler. Park ailesinin diğer üyeleri ise evden taşınır. Perde kapanırken biz Ki Woo'nun zengin olup o eve taşındıklarını ve babasıyla tekrar kavuştukları hayallerini dinleriz. Ne yazık ki metafor ve imlerden anlaşıldığı üzere bu yalnızca bir hayal olarak kalacaktır.

İmler ve metaforlar;

1- Mimarinin statü ayrımını betimlemek için en güçlü figürlerden olduğuna politik sinemalardan aşinayız. Kim ailesinin sokağa aşağıdan bakan jurnali, pencerelerinin sadece ayakları gösterebilecek biçimdeki darlığı, üstelik dört kişinin yaşaması için oldukça küçük oluşu. Böcekler tarafından yer

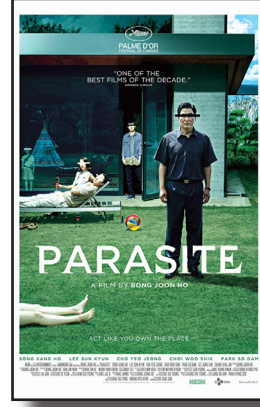
yer istila edilen, yağmur yağdığında sel içinde kalan ve wifinin yalnızca tuvaletin bir köşesinden çeken evi. Bu gettolaşma ve Kim'lerin evi yönetmene göre Seul'de yer alan bir apartman türü ne yerin tam altında ne tam üstünde. Alenen bir mimari araf. Diğer tarafta yüksek bir semtte olan hatta filmde ünlü bir mimar olan Namgoong tarafından tasarlanmış olduğu bilgisiyle öylece duran Park ailesinin evi. Diğerine nazaran bir tepe üzerinde. Evin salonunda televizyon olmaması ve koltukların pencereye bakar biçimde konumlandırılması, duvarı boydan boya kaplayan pencerenin dışarıdan görülememesi ama kim ailesinin sokaktan bakılınca bile görülebilen evi bu iki yapı arasındaki mahremiyet farkı, tam olarak yönetmenin "Yalnızca iki ev ile nasıl bir hikâye anlatabilirim?" sorusunun cevabı. Işıklarla da keskince öncelendiği gibi bir tarafta berrak, aydınlık diğer tarafta loş ve kirli konut hiyerarşisi.

2- Yağmur sahnesinde daha da iyi görüyoruz ki Kim'lerin evine giderken bir yokuştan hatta epey yokuştan inilmesi Park'ların evine giderken de eğimi yüksek bir yokuştan çıkılması ve ardı sıra sürekli yükselen merdivenlerin adımlanması özellikle bu gettolaşmayı gözümüze vuruyor. Şu da var ki filmin sanat yönetmeni Parazit'e 'merdiven filmi' de diyor. Hatta şimdiye kadar hiç bir eserinde bu kadar fazla merdiven yaratmadığını söylüyor. Ayrıca yağmur sahnesinde kameraların ayaklara odaklanması yağmurun yukarıdan aşağı aktığı ısrarla vurgulanmış sanki. Yağmuru filmlerde genelde duygusal frekans, arınma, temizleme rolünde görürüz. Fakat Park'ların sos-

yetik annesinin ‘yağmur yağdı şehrin bütün pisliğini kirini aldı götürdü’ dediğinde henüz bir gece önce evini sel basmış şoför Ki-Taek’in yüzündeki o onaylama ifadesi sanıyorum bir çok şeyi gözler önüne seriyor.

3- Metaforik olarak önemli bir yer tutan bir diğer figürse filmin başında Ki woo ya iş teklifi getiren arkadaşının(Min) hediye ettiği bir taş. Korecede ‘suseok’ olarak bilinen bu taş Doğu Asya kültüründe hususi bir derinliğe sahip. Hanedanlık zamanlarında bu ilgi çekici taşı toplamak müspet bir gelenek haline geliyor. Taş, sosyal sınıf sisteminde yükselmeye dair umudu ve bu umudu taşımanın yükünü simgeliyor. Min “Bu taşın ailelere maddi zenginlik getirdiği söyleniyor” diye açıklamasından bu açık metaforu daha iyi anlıyoruz. Chekhov’un: “Patlamayacaksa asla sahneye dolu bir tüfek koymamalı” dediği gibi. Bir nevi suseok aileye yoksulluktan kurtulma şansı vermek anlamına geliyor. Ki Woo’nun bu taşı yanında taşıması aslında bu metafora ne kadar inandığını gösteriyor. Hatta yağmur dolayısıyla suyun bastığı evlerinde herkes değerli eşyalarını alırken Ki Woo septik suda sihirli bir şekilde (ve yerçekimine meydan okuyarak) ona doğru süzülen kayaya bakıyor. O gece bir acil durum barınağında uyurken kayaya sıkıca sarılıyor. Ki Woo’nun bu hayale romantiklikle bakarken yönetmenin taşı su üzerinde yüzdürmesi ciddi bir ironi. Taş suda yüzüyor yani taş sahte, bütün bu ideal bir idea olarak kalacak...

4-Koku: Dikkat edersek her evin kendine has bir kokusu olduğunu fark

ederiz. Bu koku tüketilen gıdalar kullanılan temizlik ürünleri ya da tamamen anatomik yapılara bağlı olabilir. Koku kimlik gibidir bunun üstünü örtemezsiniz, kolayca saklayamazsınız. Kim ailesi evdeki bütün rolleri bir yalan üzerine kurduğunda Park ailesinden kimse bunu fark etmiyor.

Fakat evin küçük çocuğu şoförün farklı bir şey koktuğunu resim öğretmeni Jesicca’nın da aynı şekilde koktuğunu söylüyor hatta bu söylem üzerine Kim ailesi kıyafetlerini ayrı ayrı yıkamaya başlıyor. İlerleyen sahnelerde Bay Park arabanın nefes alınamayacak derecede olduğunu, bozuk turp gibi koktuğunu söylemesiyle bağların gerilediği sinyali zaten almış bulunuyoruz. Sonra Park’ların sosyetik annesi ise biraz daha abartarak “metroya binen insanlar gibi çok kötü kokuyor” diyor. Oysa metrodaki insanlar kokuyorsa bu gayet olağan ve normal bir kokudur. Fakat bu burjuvazi

sistemde kendilerini o kadar yukarıda ve normailiteleri o kadar avam görüyorlar ki her şey onlara absürt geliyor. Biz bütün muhabbetlerde Bay Kim'in bu koku nispetinde küçümsendiğini onun bizzat yüz ifadelerinden okuyoruz. Bir ara eğilip kendi üstünü koklaması da insanın hayli içine dokunuyor. Son olarak doğum günü sahnesinde bodrumdaki adam izdiham yaratınca Bay Park adamdan gelen koku sebebiyle yüzünü buruşturuyor. Bay Kim'in bunu görmesi son ipi de koparıyor ve Bay Park'ı öldürüyor. Biz anlıyoruz ki aslında o koku o ailenin geldiği yerin kokusu. Güzel niyetle ifade edilmediği açıkça anlaşılabilir, üstlerinden asla atamadıkları o yoksulluk ve sınırlarını belli eden iğretiliğin kokusu. Kim ailesinin babası ve Bong-joon-honun diğer üç filmde de oynayan fetiş oyuncusu Ki-Taek'in (Kang-Ho Song) yüz ifadesinde arlekinodan bulreske oradan trajediye mimikler yakalamanın fevkalade olduğu da oyunculuk nispetinde söylenmelidir.

5-Bu hiyerarşik düzende aile ilişkilerini de şeffafça görebiliyoruz. Fakir ailenin o küçücük evde ve maddi imkansızlıklar içinde birbirleriyle keyifli bir aile sohbeti yürütebildikleri, özellikle baba ve oğlun arasında geçen diyaloglarda bağlarının sağlamlığını gözlemleyebiliyoruz. Oysa refah içinde yaşayan zengin ailede birbirinden bağımsız odalarda eşlerin dahi aralarında pek gerçek bağlar oluşturamadıklarını fark ediyoruz. Küçük çocuğun geceleri evde birisinin dolaştığını söylemesini dahi pek ciddiye almayıp çocuğun hayal gücüne bağlıyorlar. Öte yandan bu

hiyerarşik düzen kendi içinde ciddi bir tutarsızlığa sahip. Kim ailesinin kızının üstün bilgisayar kullanma becerisine sahip olması, Ki Woo'nun üst derece İngilizce bilmesi ama bu yetinin işe yaramaması sınıfsal irdelemelerden.

6-Bong Joon-ho bu sınıfsal uçurumun yanı sıra Güney Kore'deki hızlı batılılaşmayı ve kapitalizmi de eleştiriyor. Park'ların annesi kaptan dönerken görevliyi arayıp 8 dakika içinde "ram-dom" adındaki yemeğin hazırlanmasını istiyor. Bu yemeğe Bong Joon-ho şöyle bir açıklama yapıyor: *"Biri siyah fasulye diğeri ise baharatlı deniz ürünü aromasına sahip iki çeşit eriştenin karışımı ile hazırlanıyor. Ve bu sadece çalışan sınıfın değil orta sınıfın da popüler bir yiyeceği. Zenginler genellikle pahalı organik yiyecekler yer bu yemeği tercih etmezler ama çocuklar için hâlâ popüler; çünkü zengin çocukları da çocuktur sonuçta. Hâlâ aynı lezzet zevkine sahipler. Ama anne zengin olduğunun altını çizmek için bu hazır ve hızlı yemeğin üzerine sığır filetosu eklettir. Gerçekte kimse böyle yemez, bu benim yaratımım."* Böyle izlendiğinde yönetmenin bu ince dokunuşları sinemayı daha da zenginleştiriyor. Kovulan eski çalışanın/dadının şeftaliye alerjisi olması ve Kim'lerin bunu silah olarak kullanmasına da yönetmen şöyle bir açıklama getiriyor: *"Üniversite arkadaşlarımdan birinin şeftali alerjisi vardı. Hepimiz şaka yaptığını düşündük ve ona fırlatmak için bir şeftali aldık ve tüm vücudu kırmızıya döndü. Her şey çok şok ediciydi ve kendimizi çok*

kötü hissettik. O zaman bazen *küçücük şeylerin bile insanlara zarar vermeye yeteceğini anladım*”

Sonayakın: Filmin sonu açık uçlu bırakılmış gibi görünse de aslında alenen ortada. Kim’lerin evini su basıp sığınağa gittikleri gece babanın oğluna “Plan yapma. Planlayarak ulaşmak istediğin bir ideal asla gerçek olmaz, hayat onu illaki bozar” dediğini görüyoruz. Sonlarda Ki Woo’nun plan kurması bunun gerçekleşmeyeceğini gösteriyor. Filmde sınıf bilincinin bu hiyerarşik düzenin, buna karşı koymak için gösterilen çabanın insanları ne kadar yaraladığını, örselediğini izliyoruz. fakat en son Ki Woo’nun bütün bu şeyleri gördükten sonra zengin olma hayali kurduğunda aslında sadece o hiyerarşik düzenin üst kademesinde olma isteği, her şeyin aynı olduğu fonksiyonel bir dünya resmi çizmesi- belki buna kazanılmış gerçeklik demek doğru olacaktır- negatif bir eleştiri olarak burada kalsın.

Sonuç:

Bong Joon-ho bir röportajında filmin isminin ilk başta Parazit değil de **The Décalcomanie** olarak düşünüldüğünü söylüyor. Dekalkomanî, 1930’larda gerçeküstücülük akımının otomatizm kavramından yola çıkarak oluşturulan bir resim tekniği. Bu teknikte boya fırçayla ince bir kâğıdın üstüne sıçratılır ve kurumadan ikinci bir kâğıtla yavaşça sürtülerek gelişigüzel dağılması sağlanır. Bong röportajda “Bir de-

kalkomaninin son hâline baktığınızda iki tarafında birbirinin aynısı gibi gözükür. Ancak daha yakından baktığınızda ise tamamen aynı şey değildirler. Bu da filmdeki iki aile ilgili bir şeyler söylüyor” diyor. Daha sonra **Parazit [Gisaengchung]** ismine karar verilmesiyle aynı tanıma farklı bir pencere açılır. Parazit, bi açık bulunca kendisinin ait olmadığı bir organizmaya sızan ve buna bağımlı olarak yaşayabilen,diğer bir tanımla asalak canlılara verilen addır. Filmde önce bu sistemde yeri olmayan Kim ailesinin zengin aileye (sisteme) parazit olduğunu ve hatta evin eski hizmetçisi ve bodrumdaki kocasının da bu parazit sıfatını üstlendiğini düşünüyoruz. Ama sonra görüyoruz ki Park ailesi de ancak diğerleri aracılığıyla yaşamını sürdürdürebildiğinden o da parazit konumunda. Bu noktada proleterya olmasa burjuvalar en fazla kaç gün hayatta kalabilir dersiniz?

Çekimi, müziği, konut düzeni, ince işlenmiş senaryosu ve profesyonel oyunculuklarıyla Parazit de perde kapandıktan sonra zihnimizde açık kalan filmler listesine eklenmiştir, eklenmelidir. Yönetmenin çevresini saran gerçekliğe derinden dalmak amacıyla çektiği film başta kendi filmografisinde sonra sinema literatüründe ve pek tabii biz izleyicilerin repertuarında munis bir koltuk edinmiştir.

Cemile Yüsrâ Temel
YALNIZIZ (Peyami Safa)

Kitabın ilk baskısındaki prolog bölümü yazarın isteği üzere daha sonraki baskılarda çıkarılmış. Bu bölümün çıkarılmış olmasından mı yoksa yazarın kişi analizlerini psikolojik yönden yapmasından dolayı mıdır bilinmez uzun bir süre karakterleri oturtmakta zorlanıyorsunuz. Her ne kadar okuyucu olarak karakterleri ismen oturtmasanız da aslında bu karakterler toplum yapısını inceleyen, gözlemleyen okuyucular için tanıdık karakterler. Başka bir deyişle yazar bu romanda dönemin toplumsal yapısını belli karakter tiplerleriyle tanıtmış.

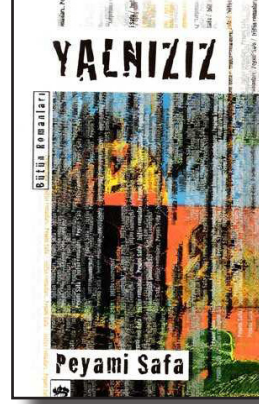
“Buyurunuz Ferhat Bey, Samim Bey, cemiyet bey, ahlak bey, namus bey, buyurunuz yazıyorum işte:

İntihar ediyorum. Kendi kendimden nefretim çerçevelediği ve çirkinleştirdiği bir dünyada yalnızım.”

Kitabın özeti yapılmak istenseydi eğer bu alıntının yeterli olacağını düşünüyorum. Bu alıntıda yalnızlığın kişinin kendisinden nefretinden ve toplum-

sal değerlerin en küçük hatada yüzlerimize vurulmaktan kaynaklandığı söyleniyor. Meral karakteri romanda bu cümleyi yazana kadar Paris'e gidip hunharca para harcamayı düşünen ve en önemlisi bu gerçekleştiğinde bütün baskılardan kurtulacağına inanan bir karakterdi. Samim'e söylediği yalanların ortaya çıkması, Meral'i ahlaksızlıkla suçlayan ağabeyinin aynı hataları kendisinin de yapıyor olmasına rağmen sadece Meral'i suçlayıp odaya kapatması karakterin maalesef ülkemizdeki birçok genç gibi intihara sürüklenmesine yol açıyor. Başlarda toplum babası yaşındaki bir adamla beraber olmasına karşırken daha sonrasında ona geri dönmesini istiyor. Evliliksiz yaşamı, babanın eşini ve çocuklarını terk edip gitmesini normal karşılayan toplum Paris fikrini duyunca çıldırıyor. Yazar kitapta bu fikirleri tek tek karakterlere dağıtmış aslında.

Samim karakteri Cingöz Recai yazarı Peyami Safa için zor olmasa gerek. Gözlem ve fikir yürütme yeteneği baskın bir karakter Samim. Yazmak istediği Simeranya kitabı yazarın fikirlerini açıklamak için kullandığı başka bir kurgu. Yanlış batılılaşma teması işlenmiş inceden inceden. Sadece Meral ve Feriha için değil hem de kitaptaki neredeyse bütün karakterlerde yanlış Batılılaşmanın izleri görülüyor. Örneğin Samim'in Meral'e hediye alırken tek dikkat ettiği Paris izi taşımasıydı. Ki kitaptaki en köklerine bağlı karakterlerden gibi gözükse de. Dikkatimi çeken başka bir nokta insanların intiharı normal karşılamasıydı. Meral'in intihar haberi ilk geldiğinde kimse neden intihar ettiğini sorgulamadı. Neden en

acıklı ve yaşaması durumunda en çok pişmanlık duyacağı yolla intihar ettiğini sorguladılar.

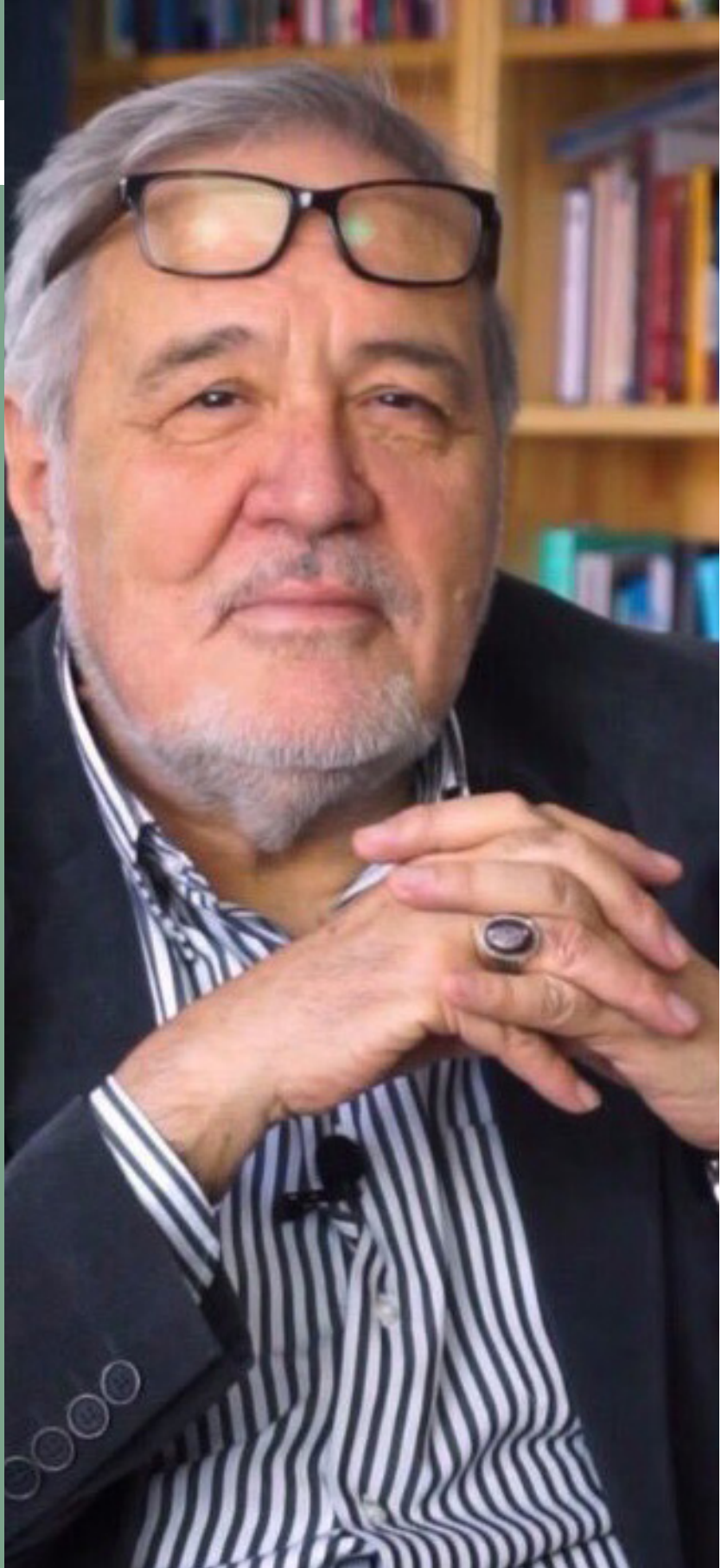
Bu roman Türk romanları içerisinde psikolojik yönden yaptığı karakter analizleri, yazarın fikirlerini farklı farklı yöntemlerle sunmasıyla dikkat çekiyor. Psikolojik romanlarda olduğu gibi sadece karakterlerin psikolojisini değil yazarın düşünce ve psikoloji dünyasını da anlattığını yazar hakkında yaptığımız kısa bir araştırma ile fark edebiliriz.

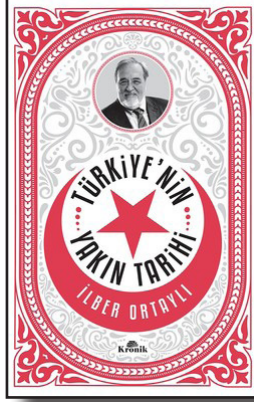
Peyami Safa bu romanda her cümleyle daha derin anlamlar anlatmış. Yani kitap ikinci üçüncü okuyuşlarda bile yeni bir fikirle karşınıza çıkıyor. Bu nedenle romanın akıcılığı ve anlaşılabilirliği geri planda kaldığı için çoğu insan direk kötü roman damgasını vuruyor. Aslında kitabın anlatmaya çalıştığı da bu: Düşünmeyi, sorgulamayı sadece filozoflara ve aşıklara ait görmek bizim yaptığımız en büyük hataydı.

kitap tenkitleri

Zeynep Mekselina Güneş
TÜRKİYE'NİN YAKIN TARİHİ (İlber Ortaylı)

Bildiğimiz, kalemine az çok aşına olduğumuz, tarihçi kimliği üzerinde hemfikir olamasak da hepimizin saygı duyduğu bir isim haline gelen İlber Ortaylı Hoca'nın kaleme aldığı bu eser yakın tarihimizde yaşanan askeri darbeleri, anayasa değişikliklerini, inkılapları, savaşları, Cumhuriyet'e geçişi ve ondan sonraki süreci anlatan ayrıca Türkiye'nin dış politikasına da değinen bir kitap olma özelliğini taşımaktadır.

Ön sözünde Hoca'nın da "Çağdaşlaşmamızdaki anayasal, dış politik ve kültürel kurumlardaki bazı sorunları burada kısa makalelerle ele aldık." şeklinde belirtmesiyle de kitap başlıklarından dolayı konular üzerinden değinilerek gidiyor.

En temelde kitap; anayasa tarihimiz, yakın tarihimiz üzerine notlar,

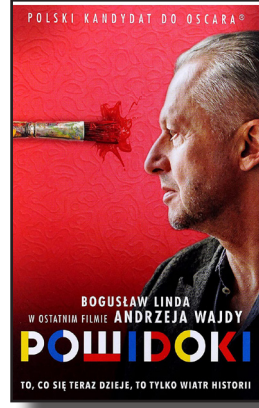
Türkiye'nin dış politikası, tarihten miraslar ve eğitim sistemimiz olarak beşe ayrılrsa da daha çok konunun bahsinin geçtiğini belirtmek isterim.

Hoca kitabın bazı yerlerinde eleştiriler yapıp önerisini de araya sıkıştırmış fakat bu önerilerin konu bağlamında daha açık bir şekilde yapılması daha mühim olabilirdi. Hoca'nın kimi taraflarca eleştirilmesinin bir sebebi de fikrini yeterince belirtmediği, yorum yapmaktan kaçınması olarak yorumlanıyor.

Kitabın oldukça sade, anlaşılabilir bir dilinin olmasının yanı sıra kimilerince yakın tarihe giriş kitabı sayılsa da öncesinde mutlaka bir tarih bilgisinin olması şarttır. Son olarak da dili ve konusu bağlamında okunması gereken bir eser olduğunu söylemekten geri duramayacağım.

Emine Nisa Işık
POWIDOKI (Andrzej Wajda)

Ardıl görüntü anlamına gelen Powidoki; Polonyalı yönetmen Andrzej Wajda'nın 2016 yapım dram/tarih konulu filmidir. Yönetmen Wajda'nın ölümünden önceki son filmi olan Powidoki; son derece otoriter yönetim ve tüm siyasi engellere rağmen sanatsal özgürlüğü savunan, ardıl görüntü teorisinin sahibi ressam Władysław Strzemiński'nin hayatını ele alır.

“Görüntü neyi önemsediyinizdir. –etrafı göstererek- Ondan, bundan... Bir nesneye gözünü dikip baktığımızda gözlerimize yansıması gelir. Ona bakmayı kestiğimizde ve başka bir yere baktığımızda ilk nesnenin ardıl görüntüsü gözümüzde kalır. Nesnenin görüntüsü ayındır lakin zıt renktedir. Ardıl görüntü...” repliği ile ardıl görüntüyü tanımlayarak başlıyor film. Ressamımız Wladyslaw Strzeminski bir okulda Sanat Tarihi dersleri veren bir profesör. Olaylar Strzeminski'nin okula gelen kültür bakanının sanat üzerine söylemlerini eleştirmesi ve otorite karşıtı tavırları dolayısıyla işten ve parti üyeliğinden atılması ile gelişmeye başlıyor.

O sıralar sosyalist rejim tarafından yönetilmekte olan Polonya'da iktidardaki parti tarafından sanat, devrim ideallerini gerçekleştirmek için kullanılacak bir araç, bir propaganda malzemesi olarak görülüyor. Kültür bakanı, sanat okulunda yaptığı konuşmasında sanatın coşku ve mutluluk uyandırmak için var olduğunu ve sanatın devrim için olduğunu söylüyor. Bu nedenle de devrim ideallerini desteklemeyen, halka bu yönde coşku vermeyen sanat eserlerinin gereksiz görüldüğünü söyleyebiliriz. Ressamımız ise propagandanın sanatı tutsak ettiğini, ve sanatın özgür olması gerektiğini savunuyor.

Ressamımız film boyunca doğru bildiğini cesurca savunurken bundan memnun olmayan kesimin ressamı bitirmek için ellerinden gelen her şeyi yaptıklarını görüyoruz. İşinden ve parti üyeliğinden atıldıktan sonra sanatçı kimliği de elinden alınır Strzeminski'nin ve o dönem sanatçı kimliği olmayan boya bile satılmaz. İş verilmediği için ekmek bile alamayacak hale gelse de yine de boyun eğmez yönetime. Strzeminski'ye dair her iz, her eser yok edilmeye çalışılır. Tabloları, çalışmaları yok edilerek sanatçı unutturulmayı çalışılır. Yine de ona sadık öğrencileri vardır ve onlarla birlikte teorilerini içeren kitabını bitirmek üzere uğraşır. Ama elbette ki baskılar bitmez, öğrencileri de tutuklanıp yalancı şahitlik etmeye zorlanırlar.

Bu sırada ressamımızın kızının eve sürekli girip çıkan öğrencilerden biri ile babasının bir ilişkisi olduğunu düşünmesi ile evi terk eder ve kim-

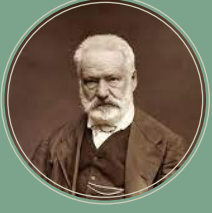
sesizler yurduna yerleşir. Bu da tam isabet olmuştur çünkü ressamımızın artık kendini geçindirebilecek hiçbir şeyi kalmamıştır. Üst üste gelen olaylar sonrasında Strzeminski, heykeltıraş olan eski eşinin veremden öldüğü haberini gecikmeli olarak alır. Ve çok geçmeden kendisi de çalışmalarını tamamlayamadan vefat eder.

Filmle alakalı en akılda kalıcı kısmın kültür bakanının akademide yaptığı konuşma olduğunu düşünüyorum. Çok kısa bir sahne de olsa aslında film boyunca sanatın o dönemki sosyalist rejim tarafından nasıl görüldüğü hakkında kısa öz ve çarpıcı bir konuşmaydı.

Film boyunca ideolojilerin etkisinden kurtulamamış, propaganda malzemesi olarak görülen sanatın gelişmesinin mümkün olmadığını; sanatın özgür ve bağımsız olmasının sanat için tek çıkar yolu olduğu mesajının, filmin ana fikirlerinden biri olduğunu söyleyebiliriz.

Dönemin sosyalist rejimi Strzeminski'ye dair neredeyse tüm izleri silmeyi ve onu unutturmaya büyük ölçüde başardı. Strzeminski'nin sanatı eğer özgür olsaydı öğretilerinin sanatın gelişmesine büyük bir katkı sağlayabilirdi ama ideoloji uğruna yok edildi.

Son olarak film oldukça güzel ve akıcıydı izlerken sıkılmadım. Wajda sayesinde izleri bu kadar silinmeye çalışılmış bir ressamın hayatı hakkında bilgi ve sanat-ideoloji ilişkisi hakkında bilinç sahibi olmak sevindirici de olsa insan böylesine birinin harcanmış olmasına üzülmeyen edemiyor.

Sena Topal

BİR İDAM MAHKUMUNUN SON GÜNÜ (Victor Hugo)

Victor Hugo bu romanı yazdığında 26 yaşındadır. Kendi adıyla değil takma bir adla yayımladığı bu romanı, Greve meydanında gerçekleşen bir idam sahnesini gördükten sonra etkilenecek yazmıştır.

O dönemde Greve Meydanı Fransa'nın siyasi yaşamının sembol meydanlarından biridir. Romantizm akımının en saygın isimlerinden olan Victor Hugo bu kitapta kısaca şunlardan bahsetmiştir: Cinayet işlemiş bir mahkûm mahkemeye çıkacaktır. Mahkemeye çıkmadan önce kürek cezasını doğru bulmayan mahkûm, mahkemeye çıkar ve idam cezası alır. Bunu duyunca mahkûma kürek cezası cazip gelir. Altı haftalık bir süre zarfında hücrede kalır ve sonunda idam cezası vardır. İlk zamanlar umudunu yitirmeyen mahkûm süre daralınca idam edileceğini, ölüme doğru gittiğinin farkına varır ve kendi kendine düşünmeye başlar. Mahkûmun annesi, eşi ve küçük bir kızı vardır. Mahkûm yaşlı annesi için endişelenmez, ölüm haberinin annesini öldüre-

ceğini düşünür. Eşinin ise zaten sağlığının yerinde olmadığını, delirmezse - “Delirmenin insanı yaşattığı söylenir; en azından bilinç kaybaldığı için daha az acı çekilir; ölü gibi uyunur”-onun da öleceğini düşünür. Ama küçük kızı için çok üzülür, kaygılanır. Artık idam günü gelip çatar. Küçük kızı oradadır, onu son kez görmesi için getirmişlerdir fakat küçük kız babasının öldüğünü söyler ve onu tanımaz. İdam vakti gelmiştir mahkûm iki elini birbirine kavuşturup dizlerinin üzerine çökerek üst düzey birinden bağışlanmayı diler “Bağışlayın! Bağışlayın! Ya da hiç değilse merhamet edip beş dakika daha bekleyin.”ama artık idam vakti gelmiştir. “Ah! Sırtlanlar gibi haykıran iğrenç halk! Buradan kurtulamayacağımı, bağışlanmayacağımı kim bilebilir? Beni bağışlamamaları imkânsız! Ah! Sefiller! Sanırım merdivenden çıkıyorlar...”.

Victor Hugo'nun yazdığı bu romanın ön sözü roman kadar güzeldi benim için. Okuduğum çoğu kitabın ön sözlerini okumayı pek sevmezdim ama bu romanın ön sözü farklı geldi ve seyerek okudum. Yazarın ön sözde bahsettiği gibi aslında idam sadece bireyin kendisini etkileyen bir olay değil aynı zamanda ailesini, çevresini ve toplumu etkileyen bir olaydı. Yaşanılan olayların çok yönlü olduğu, bir olaya sadece bir kişi veya durum açısından bakılmaması gerektiği aynı zamanda bazı şeyleri yorumlarken daha iyi duygudaşlık kurulması gerektiği gibi şeyleri tekrardan canlandırdı bende. Kitabın kendisine gelince, kitapta hukuk sistemine eleştirinin temellerini atılmış, insan özgürlüğü üzerine değinilmiştir. Aslında insanları idam ederek, onlara kötü

Yazarın ön sözde bahsettiği gibi aslında idam sadece bireyin kendisini etkileyen bir olay değil aynı zamanda ailesini, çevresini ve toplumu etkileyen bir olaydı.

yaptırımlar uygulayarak suçun önüne geçilemeyeceğinden bahsedilmiş. Katılıyorum. İnsanlara ölüm cezası vererek, bir giyotin makinesiyle kafalarını bedenlerinden ayırarak suçun önüne geçilemez diye düşünüyorum. “İnsanların hepsi belirsiz bir süre için ertelenen ölüm cezasına mahkûmdurlar.” Giyotin makinesinde bir mahkûm idam edilirken onu gülerek, alkışlayarak, büyük bir coşkuyla izleyen halkın aslında bir gün kendilerine de bu sıranın geleceğinin farkında olmadıklarını dile getiren yazar, bu düşüncesiyle toplumun bazı şeylere dayatıldığını ve o dayatılan hayat tarzında yaşamlarını sürdürdüklerini eleştirmiştir. “Ne geçecek ki benim başımı alınca insanların eline?”

Nursima Bektaş
CEHENNEME ÖVGÜ (*Gündüz Vassaf*)

GİRİŞ

İnsan beyninin korelasyonla (bağlılaşım) çalıştığı bilimsel bir gerçek olsa da bunu bilmemiz için beyinle alakalı kitapları hatmetmiş olmamıza gerek yok, bunu sadece kendimizi gözlemleyerek de (Belki de insanın kendini bilmesi en yüksek bilimdir.) fark edebiliriz. Bu bağlamda hayata ve günlük yaşama ne kadar farklı yönlerden baksak beynimizin o kadar tekâmüle uğrayacağını ifade edebiliriz. Psikolog Gündüz Vassaf da kendi arkadaşlarıyla aralarında geçen ufuk açıcı ve farklı yönden bakmaya teşvik edici sohbetlerini düzenleyerek İngilizce biçimde bu kitaba aktarmış. Size aktaracağım alıntılar Türkçe olsa da kitabın orijinal biçimini de inceleme imkanı buldum ve çevirmenlerin başarısı dışında Gündüz Vassaf tarafından gözden geçirilip genişletilmiş çeviri oluşu sebebiyle olması ki çevirinin gerçekten iyi olduğunun farkına vardım. 1987'deki diyalogların yazıya dökülerek derlenmesi şeklinde oluşturulmuş bir kitap olmasına karşın

kitabta güncel anlamda da hâlâ süregelen sorunlara çeşitli yorumlamalar getirildiğini söyleyebiliriz. Kitabın bir anakronizmadan ibaret olmadığı aşikâr; teknoloji, sanat gibi birçok alan gelişse de insan aynı insan ve dertleri temelde çoğunlukla aynı dertler...

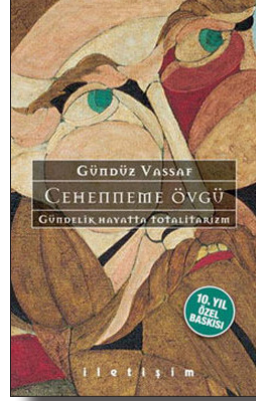
Kitapta bahsedilen bazı konuları başlıklar haline getirdim. Kitabın kendi kendini açıklayan yapısı münasebetiyle yalnızca ihtiyaç duyduğum takdirde araya gireceğim. Sizi benden çok kitapla baş başa (belki de karşı karşıya) bırakmak istiyorum.

GECE ve GÜNDÜZ

İnsan kurumun ön gördüğü saatler dışında tuvalete gitmek isterse izin almak zorundadır. Gün boyunca istediğimiz gibi tuvalete gitme özgürlüğüne bile sahip değiliz, çünkü gündüzler bize ait değil. (sf.19) Gündüzleri uydusuyuzdur dışımızda olup bitenin. (sf.21) “Yaşamın anlamı ” gece duyumsanır ve sorgulanır. Yaşam gecenin konusudur. (sf.22)

ZAMAN

Zaman var (mı)dır?(sf.253) Zamanın yapay göreceliği üzerine nadiren durup düşünürüz.(sf.17) O saniyeyi beklersiniz. Hayat boyu ulaşmak istediğiniz, hazırlandığınız o biricik ‘an’. (sf.252) Bir sonraki ‘an’ı beklemeyin. Bir sonraki ‘an’ diye bir şey yok. (sf.253) ‘An’ın parçası olun. Her ‘an’la birlikte yaşayın. (sf.254) Zamanın görece olduğunu kavramak için Einstein’ı ve 20. Yüzyıl fiziğini hatmetmiş olmamız gerekmiyor.

Nice babalar oğullarını ve hatta kızlarını kendileri gibi olmaya zorlamışlar, onları kendi kafalarındaki kalıba dökmeye çalışmışlardır. Ve çocukları ömür boyu, ya bu beklentileri yerine getirmek için ya da onlara başkaldırmak için didirir. Yeter! Ortada yaşam var. Yaşam, her türlü beklentiden önce gelir .O her şeyin üstünde. Yaşam bizle bir. Biz de onunla biriz. (sf.256) Oğullar ve kızlar ana babalarının yaptığı silahlarla öldürülüyor.

İstemediğimiz kadar zamanımız var ve hiç zamanımız yok.(sf.256) Ne zaman yataktan kalkacağımızı, ne zaman yemek yiyeceğimizi, ne zaman uykuya yatacağımızı kol saatleriyle, duvar saatleriyle belirliyoruz. Öğle yemeğini acıktığımız için değil, saat on iki olduğu için yiyoruz; uykumuz geldiği için değil, geç olduğu için yatıyoruz; çalar saatin alarmıyla (evet, alarm durumuyla!) uyanıyoruz, doğal bir şekilde uyanacak yerde. Yaşamları kol ve masa saatlerine, saatlere ve dakikalara göre düzenliyoruz. Kendi zaman ölçme sistemimizin tutsağı olduk. (sf.259) Evrenin uçsuz bucaksızlığı ile yekvücut olmak yerine sabit bir zaman ve mekânda denetlediğimizi sandığımız kısır dünyalar kurarız kendi kendimize. (sf.19)

AŞK ve SEVGİ

Sevgi konusunda seçim yapmaya zorlamanın ve bunu nicelleştirmenin totaliterizmi, sevgiyi hiyerarşik bir güç ilişkisi bağlamı içine sokar. Bu durumda sevgi her şeyi kucaklayan bir duygu olmaktan çıkar. (sf.119) Aşkın söz aracılığıyla sahiplenilmesi ve nicelleştirilmesi, aşkın çok renkli ve çok dilli olduğu yaşamışlığına aykırıdır; onun insandan insana ve deneyimden deneyime değiştiği gerçeğine ters düşer. (sf.36) İnsanın sevdiğine sahip olma tutkusu aşkın kendisinden ağır basmaya başladığı an, bu aşk değildir artık. Aşk yaşamdan güçlü olamaz, özgürlükten yoksun olarak da varlığını sürdüremez. Aşkın totalitarizmi, kıskançlıkta da kendini gösterir. (sf.265) Aşka, tüketilecek, sahip olunacak ya da teslim olunacak bir nesne gözüyle bakıldığı zaman nef-

ret de ortaya çıkar. (sf.266) Aşk sözcükten önce de vardı. (sf.37)

Biraz "özgürlük" her şeye lazım olduğu kadar aşka ve sevgiye de lazım değil mi?

ÖZGÜRSÜNÜZ

Özgürlük, güç merkezleri tarafından sunulan şıklardan birini özgürce seçmekle sınırlı. (sf.59) Özgürlük ve yaratıcılığın kaynağında yatan şey amaç ya da hedefler değil inançtır. (sf.187) Özgürlük insanın belli bir eylemde, belli bir düşüncede derine inebilme kapasitesidir. (sf.131) Özgürlükten korkarız; bizi nereye götüreceği düşüncesi ürktür bizi. (sf.131) Özgürlük, son tahlilde, korkuyla birlikte yaşama yeteneği, korkuyu göğüsleme, korkuyla yüz yüze gelme cesaretidir. (sf.158) Bir kısmımız özgürlüğü özgür olmak için isteriz. (sf.244)

KONUŞUN ANLAŞIN

Bir tartışma günün düzenini bozacaksa uyuşmazlık çıkarmanın pek bir anlamı yoktur. Anlaşma totaliterdir. (sf.176)

Yazar anlaşmaya çalışırken yalancı uyumdaysa uyumsuzluğun daha iyi olduğunu savunuyor. Ayrıca belli başlı düşüncelerden farklı bir düşünce ifade edildiğinde çıkan sıkıntıların varlığından bahsediyor.

Yazarın 178. sayfada da belirttiği gibi "Kutsal kitaplarda ve ders kitaplarında, anayasalarda ve evrensel bildirgelerde yanıtlar kaydedilmiş,

kodlanmış ve böylece kutsal, dokunulmaz, sorgulanmaz hale gelmiştir.” Bir konuda tartışırken ideolojilerin, dinlerin arkasına iltica etmek ne kadar sağlıklı bir tartışma ortamı yaratıyor?

İnsanın karşısındakine duyduğu güven ve inancın eşlik ettiği bir uyumsuzluk neden olmasın? (sf.179) Birlikte olmak neden anlaşmak anlamına gel-sin?(sf.180)

ÖLÜM ve YAŞAM

Ölümü yadsımak yaşamı yadsımamızın en güçlü göstergesi. (sf.154) Yaşamın amacı ölünceye kadar yaşamaktır. Bu konuda evrensel teoriler kurmaya çalışmak bizi totalitarizme götürür. (sf.155)

Ayrıca yazar kitapta, yaşamı ve ölümü yadsımanın yaşlılar üzerindeki etkisini ve ölümü yadsıyarak aslında hayata körleştiğimizi anlatıyor.

Beklentimiz içinde yaşamı öldürürüz.(sf.255) Yaşamın karşıtı ölüm değildir. Ölümün karşıtı doğumdur.(sf.159) Yaşam aşktan üstündür. Aşk yaşamın bir parçasıdır. Yaşarken severiz. Severe-k ve acı çekerek yaşarız. Acı çekmek de sevmek de yaşama aittir. (sf.267) Yeryüzünde cennet kurma iddiasında olan çağımızın totaliter rejimleri, cehennemi yok ettiler. (sf.29) Öteki kavramını-yaşam ötesi kavramını yok ettiler. (sf.29)

Nice babalar oğullarını ve hatta kızlarını kendileri gibi olmaya zorlamışlar, onları kendi kafalarındaki kalıba dökmeye çalışmışlardır. Ve çocukları

ömür boyu, ya bu beklentileri yerine getirmek için ya da onlara başkaldır-mak için didinir. Yeter! Ortada yaşam var. Yaşam, her türlü beklentiden önce gelir .O her şeyin üstünde. Yaşam bizle bir. Biz de onunla biriz. (sf.256) Oğullar ve kızlar ana babalarının yaptığı silah-larla öldürülüyor. (sf.128)

GÜNDEMİ TAKİP ET

Meselenin kendisinin tarihi ve genel boyutlarından çok o meselenin günlük tartışmalarıyla uğraşırız.(sf.91) Ayrım yapmak aktif bir süreçtir. Hiçbir ayrım yapmadan haberleri izlemenin yol açtığı edilgenlik, kolayca yönetil-memizi ve manipüle edilmemizi sağlar. (sf.92)

Bu yukarıda alıntıladığım yazılar kitapta “Enformanyaklık” başlığı altında konumlandırılmış. (Daha Türk-çeleştirilmiş ifadesiyle “bilgi bağımlılığı”) 1987’de sosyal medya yokken de enformanyak insanlar var mıymış?

APOLİTİZM/TARAFSIZLIK

Seçerek ve taraf tutarak gerek bilgiyi gerekse insanları bölüyoruz. Seçmekle kendimizi haklı gören başkalarını mahkûm eden insanlar haline geliyoruz. Bir tarafı, herhangi bir tarafı seçtiğimizde totaliter olup çıkıyoruz. Seçme eyleminden sahte bir güç alıyoruz. (sf.115)

Yazarın seçme ve seçim paradig-masına alternatif bir paradigma sun-duğunu kitapta görmedim. Ama görmek isterdim.

Bir düşünce, bir insan ya da bir şeyle birlikte olmak, ille de onun lehinde ya da aleyhinde olmamızı gerektirmez. Taraf seçmek, insanı geliştirmekten, denemeler yapmaktan, iletişim kurmaktan alıkoyar. (sf.118) Alternatif hareketler, düzenin gösterdiği yollardan gitmeyi reddeden insanlar da aynı totaliter modeli seçer. Onlar da belirli semtlerde yaşarlar. Kendi lokantalarına giderler, özel bir giyim ve konuşma tarzları, hatta özel tatil yerleri vardır. İlk bakışta bağımsızlık girişimi gibi gözüken bu davranış tarzı da, bir başka ayrımcılık örneğidir aslında. (sf.122)

Aklıma direkt yıllar önce bir araştırma görevlisinden duyduğum "Apolitik olmak da politik bir duruştur." sözleri geldi.

Kendimize benzeyenleri arayıp bulmak isteriz. Bize benzemeyenler bizi tedirgin eder. (sf.123)

İktidarların en büyük korkusu muhalefet değil, ciddiye alınmamaktır. (sf.95)

TARAF DEĞİŞTİRMEK

Herhangi bir toplumda, olabilecek en aşağılık yaratık haindir. (sf.144) Bir insanın taraf değiştirmesi, o taraftan kopması, hatta kendi tarafını eleştirmesi, nefretle karşılanır. (sf.144) Çünkü bize taraf değiştirmenin kötü olduğu ve güçlü bir insanın verdiği kararda direnmesi gerektiği öğretilmiştir. Ayrıca, hoşnutsuzluğumuza rağmen sırf yeni bir stresten kaçınmak için yaptığımız seçime bağlı kaldığımız çok olur. (sf.117)

Çünkü hainler tehditkârdırlar. Değişim tehditkârdır. Halbuki yazar insanların nasıl birbiri ardına taraf değiştirdiğini anlatıyor. Bunu kabullenmesi zor belki ama her şey o "ben"e dönüyor. (Ben de birçok insan gibi "ben"in ne olduğunu bilmiyorum.) Yani aslında çokça kınamamıza rağmen işimize geldiğinde rahatça taraf değiştirebiliyoruz. Ama mutlaka bir tarafta oluyoruz çünkü arkamızı bir yere rastlamak bize güvende hissettiriyor ve değişim değişken ve ön görülemezdir.

SANAT

Basılmış roman, kaydedilmiş müzik, çoğaltılmış sanat eserleri... Bunların hepsi, bize edilmiş standartların örnekleridir.(sf.165)

Kitapta ismen geçmese de klasisizmin oldukça eleştirisinin yapıldığını söyleyebilirim.

Sanat, yaratılıp paylaşılacak yerde, giderek üretilen ve tüketilen bir şey haline geliyor. Sanatçı, herkese yetiştirip herkesin üstüne çıkma gayretiyle, hem kendisine hem bizlere totaliter bir düzen empoze etmektedir. (sf.165) Sanatta "best-seller"lar her ülkede aynı lezzette olan standart McDonald's hamburgerinin bir başka biçimidir. (sf.165)

SÖZ

"Aynı" sözcük, bugünden yarına hiçbir zaman tıpatıp aynı değil. Sözcükler karşılıklı, birbirine bağımlı bir

yaşamı desteklemek amacıyla iletişimi kolaylaştırmak için yarattığımız yapay kurgulardır. Sözcükler, ihtiyaç gereği, her şeyi alelâde, basit imgelere, kavramlara ve kalıplara indirger. Sessizlik bizi ürkütüyor. Sessizliği denetleyemiyoruz. (sf.35) İnsanı şaşırtan, hayrete düşüren, tedirgin eden şey sessizliktir. Tehlikeli ve bilinmeyen olasılıklar vaat eden şey yine sessizliktir. (sf.41) Tüm duygularımızı ve düşüncelerimizi bir sözcüğün içine sıkıştırmaktaki baskın faaliyet, duyularımız aracılığıyla ulaşıcağımız kavrayışı engeller, önünü keser. Çocuğun giderek sözcüklere -soyutlama ve genellemelere- teslim etmesiyle, beynin ayırt etme, her şeyi gerek tekil olarak, gerekse özel nitelikleri ve karakteristikleri temelinde birbiriyle ilişki içinde görme yönündeki sınırsız kapasitesi de kısıtlanır. (sf.37) Bireyin oluş tarihi evrim tarihini yeniden özetliyor. Tek bir bireyin büyümesinde evrimin tüm aşamaları tekrarlanıyor. (sf.37) Dilimiz doğayla kurduğumuz belirli ilişkilerle sınırlı. (sf.38) Dünya ve evren değişiyor, sözcükler değişmiyor. Zihinsel paradigma, her zaman en son değişen şey olarak giderek gerisinde kalıyor yaşantımızın. (sf.39) Sözler gereklidir ama bir düzen duygusu vermek için değil. Sözcükler, deneyimi arttırmak içindir, onları sınırlamak için değil. Dünyayı sözcüklere tutsak ettik. Bu süreçte biz de, kendi sözcüklerimizin tutsağı olduk. (sf.41)

HERKES HAKLI

Barişi koruyan hep bizim silahlarımız, tehdit eden başkalarınıninkidir. (sf.57) Bronfenbrenner, örneğin Ame-

rikalıların ve Rusların birbirleri hakkındaki düşüncelerinin tıpatıp eşleştiğini gösterdi. Her ikisi de birbirlerini aynı kötülüklerle tanımlıyorlar. (sf.81)

BİR ALANDA UZMANLAŞ

Çağdaş yaşama mekânı bedeninin çeşitli fonksiyonlarına karşılık düşecek biçimde hayatımızı bölümlere ayırır ve yönetir; halbuki inşa bir bütündür ve çok fonksiyonlu bir organizmadır. (sf.66) Günümüzün yaşama birimleri, bize belirli eylem kalıpları ve onlara eşlik eden tekdüze zihin düzenekleri empoze ediyor. (sf.71) Tek bir şeyde uzmanlaşarak, yaşama duygusunun bütünlüğünü bitirdik. (sf.168)

Sanayi Devrimi'nin getirdikleriyle şekillenen mevcut dünyamızın sorunları, bize ilerde pahalıya patlayabilir.

İNSAN MERKEZLİ

Kendimizi gelişmenin doruğunda gördüğümüzden, gerçekliği öteki yaşam biçimleri aracılığıyla anlama yönünde hiçbir çaba harcamıyoruz. Bu yaşam biçimlerini incelememizin tek nedeni, kendimizi daha iyi anlamaktır belki de. (sf.219) Yaşamı daha bütünsel bir biçimde algılamak, evreni diğer bütün varlıklar aracılığıyla görmekle, işitmekle, dokunmakla mümkündür ancak. (sf.220) Homo Sapiens'in hükmetmediği bir gelecek düşlemekle başlayalım mı, ne dersiniz? (sf.237)

Düşlenmiş var; bkz. Pierre Boulle, Maymunlar Gezegeni, 2015

Ancak belirtmeliyim ki bu kitap

bile Homo Sapiens'i eleştirmek için Homo Sapiens'i merkez alarak yazılmış bir kitap.

ÇOCUK SAHİBİ OLMAK

(Sahiplik kelimesi bana hep yanlış gelmiştir. Bir canlı dünyaya getirmeye aracılık etmeniz, dünyada var olmasına vesile olmanız ona sahip olduğunuz anlamına gelmiyor. Sahip olma düşüncesinin sonuçlarına YAŞAM ve ÖLÜM bölümündeki alıntılarda değindim.)

Bugüne kadar duyduğum cevapların içinde en aklıma yatanı, insanın bir çocuk sahibi olmadıkça kendini eksik hissettiği. (sf.242)

Çünkü (sağlıklı) bir organizmanın temel amacı öncelikle hayatta kalmak sonra da neslini devam ettirmektir.

Yazar insanların neden çocuk sahibi olduklarına dair başka düşüncelere de yer vermiş: Ben öldüğümde çocuğumla yaşamaya devam etmek istiyorum, beni seven biri olsun... (bkz. sf.244)

Tarih boyunca ya da aynı zaman dilimi içinde bir arada yaşayan başka uygarlıklara ait algısal ve bilişsel kalıpları tanıma fırsatı bile verilmez çocuğa. (sf.246) Çocuk sahibi olmak mutluluktur, öyle mi? Hayır! Çocuksuz mutlu olmayan kişi, çocukla da mutlu olamaz. Bir başka insanın sırtından mutluluk talep etmeye hakkımız yok. Mutluluk her yerdedir. Ancak her yerde mutluluğu bulan kişi bir çocukla da mutlu olabilir. (sf.256)

BU DELİLİK

Delirmenin bir yöntemi olabilir belki ama her delinin yöntemi bambaşkadır. Anarşistler bile ortaklaşa kabul ettikleri kara bir bayrağın çevresinde toplanırlar. (sf.46) Beklenmedik şeylerden korkarız. Delilerden beklenmedik şeyler yapmaları beklenir.(sf.51) İyi yurttaş kolektif deliliğin bir parçası olan yurttaştır.(sf.55) Fransız ihtilali kolektif deliliğin bir başka kolektif delilikle yer değiştirmesi demektir. (sf.56) Homo Sapiens'in zenginliği, üyelerinin çeşitliliğiyle kendini gösterir. (sf.58)

Belki de aslında delilik bir hastalıktan ziyade çeşitliliğin bir parçasıdır. Çünkü bilirsiniz; deliler hep sanatçılardan çıkar veya sanatçılar hep delidirler. Çünkü belki de hayal gücünün ve yaratıcılığın ufuklarına ulaşmak için sınırlanmamış zihinler gerekir. Ayrıca sayfa 50'de delilerden bahsederken değinilmiş genel bir psikoloji eleştirisi de bulabilirsiniz.

Standartlaşma ve totalitarizmin her şeye nüfuz etmesine rağmen hala deli olmayı başarabilenler gerçekten çok güçlü ve eşsiz bireylerdir. (sf.61)

BİLİNCİNDE OL

Eylemlerinin bilincinde olmamak, insanlığın yüzyıllardır süregelen yıkıcılığının temel özelliklerinden biri. Doğaya ve uygarlığa karşı en yıkıcı eylemlerimizi, bunların bilincinde olmadan gerçekleştirdik. (sf.200) Ama bu eyleme çabucak alışırız ve onu sıradan bir hak gibi görmeye başlarız. (sf.201)

CENNET ve CEHENNEM

İlk insan ve ilk peygamber Adem, günah işlemeyi cennette yaşamaya yeğlemiştir. İnsan imgeleminde cennet, hiçbir zaman çok ilginç bir yer olmadı. Hayal gücümüzü harekete geçiremedi, geçiremez de. (sf.27)

İnsan beyninin nisbî (görelî) çalışması bağlamında bence cehennemin de hayal gücümüzü harekete geçirmekte oldukça büyük payı var. Çünkü cennet olmasaydı cehennemin de pek bir önemi kalmazdı. (Kötülük olmasaydı iyiliğin önemini kavrayamazdık örneği bu satırlar için uygun olabilir.)

ÇIKIŞ

Kitap hakkında olumsuz yönde eleştireceğim ilk nokta kitapta aşırı genellemelere yer verilmesi. Belki tabuları kırmaya, farklı yönden düşünmeye çalışmak için böyle karşıt ve genelleyici bir dil gerekirdi nitekim başta bilim olmak üzere birçok dalda genelleyici ifadeler kullanıyoruz ama kitapta da genelleyici tavır eleştirildiği için (bkz. bu yazıdaki SÖZ bölümü) belirtmek istedim.

Alıntılamadığım bazı bölümlerde evrimden yaratılışın bir muâdili veya alternatifini gibi bahsedilmişti. (bkz. sf.220) Bu tutumun bilimin gelişimi ve evrimi, dinin toplumsal hayatta ve itikâdlerde varlığı üzerinde olumsuz etkiler doğuracağı kanaatindeyim. Bu aslında başka bir yazının konusu olabilir ama şunu belirtmeliyim ki dini ve bilimi birbirine karıştırdığımızda gerçekten büyük sorunlar hâsıl olabiliyor.

Bu eseri mümkün mertebe tenkid etmeye çalıştım. Ancak yapacağım her türlü kitap değerlendirmesi totaliter kalacak ve sizi ister istemez benim hakkımda veya kitap hakkında menfi veya müspet düşüncelere yönlendirecektir. Ayrıca kitapların göz ardı edilemeyecek olumlu yönleri dışında totaliter olduğu hatta totalitarizm hakkında ahkâm kesen bu kitabın bile totaliter sayılabileceği statükoda totaliterliğin hayatın ayrılmaz bir gerçeği olduğunu düşünüyorum. Ama yine de tek taraflı bilgi, tecrübe, eleştiri akışı bana çoğu zaman "totaliter" gelmiştir. Bu yüzden özellikle kitap hakkında konuşmak isterseniz sizi nursimabektas@gmail.com adresine beklerim.

Herkese verimli okumalar dilerim.

Murat Çelik
SEMİH KAPLANOĞLI VE YUMURTA (2007) - SÜT (2008) - BAL (2010)
FİLM ÜÇLEMESİ İMGEBİRİM ANALİZİ DENEMESİ

Yönetmen: Semih Kaplanoğlu

Film: Yumurta (2007), Süt (2008), Bal (2010) üçlemesi. (Üç film tek bir film olarak ele alındı)

Filmin Teması (idesi): Hakikat Arayışı

Filmin Temel Önermesi: İnsanın hakikat arayışı kendini arayışı kendi hakikatini tanıması kendi hakikatiyle karşılaşmasıyla mümkün olabilir.

- Filmin imge birimleri Yusuf karakterinin orta yaştan gençliğe, gençlikten çocukluğuna gidilerek temel önermeyi Yusuf karakteri üzerinden açıklamaktadır. Bir yönü görsel bir yönü şiirsel olan bu açıklama imge birimlerin sanatsal biçimleri ile düşünsel yönün ya da içeriğin bütünleştiği gözlemlenmektedir. Görsel olarak Yumurta, Süt ve Bal filmlerinde mekan, ışık ve renk düzeni için etkilendiği ressam J. Vermeers'in resimlerini incelemek gerekir. Tam da Anadolu'da bir kasabada ev ve içindeki sinematografik görüntüye sanatsal boyut katacak inceliklere onun resminden hareketle ulaşabiliriz. Filmde görseelliğin şiirseliği dışında Sezai Karakoç'un Kara Yılan şiirinin görsel imgeye dönüşümünü ve Rimbaud' un şiirinin okunması sadece yönetmenin şair yönüyle açıklanamaz. Filmin temel önermesinin şiirsel, aşkın ve metafizik bağlantısı yönünü de katmak gerekir.

- Filmin bu imge birimlerinden seçilenler en sonda eklenmiştir.

- Filmde Karakter, mekan ve atmosfere göre bir senaryo oluşmuştur. Her şeyi belirli bir senaryoya göre çekilen bir film olmayıp yönetmenin film yapma yaklaşımı Snopsis, karakter, mekan ve atmosfere göre şekillenmektedir.

- Filmin ana karakteri Yusuf idealize edilmiş değil hayatla yüzleşen ve aslında çeşitli ikilemlerde kalan arada bir karakterdir.

- Yusuf kıssasında oğul kaybolurken, bu filmde baba kaybolmaktadır. Bu yönüyle film bugünün insanının arayışını farklı bir perspektife taşıyarak günümüzde babaların kaybolduğunu, oğulların babalarını aradığını göstererek buradalığı sağlamıştır.

- Yumurta hayat ve ölüm üzerinden ve anne üzerinden kendilikle yüzleşmeyi açılar. Süt büyüyen, babayı ararken şiirde kendini bulmaya çalışan bir gencin annesinden ayrılmasının açıklanışıdır. Bal filmi ise kendi hakikatinin süt ile ayın yansıyan hakikatinde temel bulan bir şiirsel köken sunar. Bu kökende film baba, orman ve habercisi arıların iletişimini okulda kekeleyen ya da okuyamayan ama babasının yanında okuyan bir çocuk olarak tercihini irfani (orman ve Bal) ama gerçeğini sütü içmekte bulan bir açıklamadır.

Bal filmindeki süt toplumsalın zorunlulukları, belki babayı kaybetmedir. Süt filmindeki sütte gençlik dönemindeki kendi hakikatinin yaşamak zorunda kaldığı anneden ayrılma, madende çalışma vb. zorunluluklardır.

-Diğer taraftan rüya ve gerçeklik katmanlarının birbiriyle içiçe sunulması bu zaman mekan bütünlüğü içinde farklı varoluş mertebelerinin imkanına da götürür.

- Semih Kaplanoğlu filmleri için önemli bir husus:

“Şiir nasıl gündelik konuşma diline karşı bir hamleyse, sinema da her şeyin görselleştiği, televizyondan internete kadar her şeyin görerek algılandığı bu çağda, görüntünün majör diline karşı çıkabilir, onu kırabilir.” Semih Kaplanoğlu.

* Görüntünün majör diline karşı çıkmak.

* Görüntüyle anlatımda incelemek

* Sadelik ve minimalist sinema

* senaryo karakteri takip eder.

* Filmlerinde duygular ve durumlar için karakter, mekan ve atmosfer kurulur

- Filmin teorisi ya da akımı Manevi Gerçekçilik ile açıklanabilir. Semih Kaplanoğlu'nun ifadeleriyle Manevi gerçekçilik şudur:

“Sadece gerçekçiliğe ya da sadece metafiziğe yaslanmak hakikati tam olarak çevrelemeyebilir. Biri katı bir natüralizme, diğeri gerçeklikten kopuk fantaziye kayabilir. Bu iki ucu birleştiren şey, gerçekliğin içindeki maneviyatı ve maneviyatın içindeki gerçekliği içermeli. Bunu içerdiğinde izleyici filmle kendi hayatı arasında bir bağlantı kurabilir. Biz sadece gerçekle yaşamıyoruz; ma-

nanın, görünenin arkasını da arıyoruz. Ben o dengeyi arıyorum. Tıpkı bize yaşamamız önerilen hayat gibi.”

- Yine onun ifadeleriyle filmin genel sanat yaklaşımı şu şekildedir:

“Sanat kalple ilgilidir. Bu nedenle çok dengeli ve hassas terazilerle ölçülüp yapılması gerekir. Hikaye, senaryo, görüntü, ses ve diğerleri ahenk ve uyum içinde olmalı. Ayrıştırılmayacak hale gelmeli bunlar. Ancak o zaman filme dair bir duygu ortaya çıkıyor. Bizim sanatımızda sadeleşme, malzemede yoğunlaşma ve derinleşme vardır. Benim yapmaya çalıştığım da kendi medeniyetimizin, kültürümüzün, hayat deneyimimizin sinemadaki karşılığına gitmek ve bunu kalbi ve manevi boyutta yapmak.”

Roland Barthes'in roman tahlilde kullandığı sözcükbirimden hareketle filmler için “imgebirim”ler metodunu geliştirip kullandık. Bu sebeple Bal filmi için seçtiğimiz bazı imge birimleri dikkatle seyreterek anlama ve tahlil yapıldı. Üzerinde durduğumuz, belirlediğimiz bazı imge birimler şunlar:

Yumurta Filmi:

0.50 - 1.50 ilk sahne zaman mekan (Hayat ve Ölüm)

4.10 - 5.38 kadının konuşmak istemesi ama Yusuf'un telefon sebebiyle ilgisizliği

13.13 - 13.37 Orman ve yumurta rüyası

24.36 - 24.50 ekli direk

25.08 - 25.16 süt

38.37 - 41.00 Ayla'nın ayrılması üniversite istemesi ve Yusuf'un rüyası arka arkaya

46.50 - 47.14 Yusuf'un eski sevdiği-

ne buralardan nefret ederdim demesi
48.11 - 48.38 ateş sesi, duman, bal
şiir kitabı

- 1.05.21 - 1.05.23 gizlice para bırak-
ması
- 1.25.30 - 1.26.17 Köpek ve ağlama
- 1.28.00 - 1.28.15 yumurta

Süt filmi için ele almaya çalıştığımız
bazı imge birimler:

1. 3.23 - 4.00 kaynayan süt kazanı
ve yılanın çıkması
2. 10.45 - 11.20 Yusuf ve kız ara-
sında ayrılış ya da mesafe
3. 16.00 - 16.37 Annesine ayak-
kabı almak istemesi ama bıçak alarak
dönmesi
4. 17.13 - 17.30 Yusuf'un nar ye-
mesi
5. 20.37 - 20.58 En meraklandığı
şiirinin yayınlanıp yayınlanmadığı
6. 32.50 - 34.11 Su kuyusu için su-
yun olduğu yeri arama ve evdeki yılan
için süte dua yazılıp konması
7. 40.34 - 41.03 şiirinin yayınlandı-
ğını öğrenen Yusuf
8. 57.28 - 59.19 Şiir. kızın yumurta
filmindeki Ayla olması
9. 1.07.27 - 1.07.58 Hüzün ve anne
tesellisi
10. 1.17.37 - 1.17.54 lambayı kır-
ması
11. 1.18.35 - 1.19.18 Kanepede
yılanı görmesi
12. 1.27.51- 1.28.55 ördek avlayan
adamı taşla öldürmek isterken koca-
man bir balık görüp balığı yakalaması
13. 1.30.29 - 1.30.55 Balık ve ör-
dek
14. 1.33.19 - 1.34.39 Madenci Yu-
suf ve madenci şapkasındaki ışığın süt
beyazı şeklinde ekranı kaplaması.

Bal filminde üzerinde duracağımız,
belirlediğimiz bazı imge birimler şun-
lar:

- 1) 08.18 - 08.37 Yusufun rüyası
- 2) 15.25 - 16.34 babasına takvimi
okuyan Yusufun okulda okuyamaması
- 3) 44.35 - 44.50 Gemi denize açıldı
- 4) 46.52 - 51.39 Felak nas okuyan
hocanın evinden kendi evine geçiş me-
kan boyut geçişi ve rüyadan uyanması
babasını arayıp bulamaması
- 5) 51.49 - 51.59 arkadaşı için suçlu-
luk hissi
- 6) 52.25 - 52.58 oyun oynamıyor fa-
kat şiir dikkatini çekiyor, dinliyor
- 7) 54.48 - 55.45 Gemiye bulması
- 8) 57.36 - 57.39 gemiyi arkadaşına
bırakması
- 9) 1.05.10 - 1.05.40 Yusufun rüyası
(elinde ölü arılar)
- 10) 1.06.58 - 1.07.58 Annesinin rü-
yasını anlatması
- 11) 1.14.34 - 1.16.56 Toplanan
kadınların Okuduğu mirac hadisi, süt
ikramı ve Yusuf'un Peygamberimizin
sütü tercih edip içtiğini duyması
- 12) 1.17.20 - 1.18.48 Kaptaki suda
dolunay görüntüsü ve Yusuf'un yaptık-
ları
- 13) 1.26.20 - 1.26.32 Filmin girişin-
deki rüya ve o rüyada Yakub'un düş-
mesi
- 14) 1.27.06 - 1.27.46 Yusuf'un sütü
içmesi
- 15) 1.31.00 - 1.31.38 okuyorum
rozeti alan Yusuf ve koşması akabinde
cenaze haberi annenin ağlaması
- 16) 1.35.36 - 1.37.03 Yusuf'un or-
manda arayışı ve orada uyması

Yusuf Trilogy

bal

60th Internationale
Filmfestspiele
Berlin
Competition

A film by SEMİH KAPLANOĞLU

BORA AKTAŞ, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

PRODUCTION MANAGER AKSEL KAMBER DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY BARIŞ ÖZÜCER COSTUME DESIGNER MATTHIAS HAER EXECUTIVE PRODUCERS TUBAŞ FLEGG BÜFF VÖF

ART DIRECTOR NAZ ERAYDA EDITOR AYHAN ERGÜZEL, SEMİH KAPLANOĞLU, S. HANDE GÜNERİ EXECUTIVE PRODUCER SEMİH KAPLANOĞLU, ÖRCÜN KÖKSAL

ASSOCIATE PRODUCER ALEXANDER BÖHR EXECUTIVE PRODUCER JOHANNES BEHN, BETTINA BROCKMEYER PRODUCER SEMİH KAPLANOĞLU

www.kaplanfilm.com/www.beimastfilm.biz

Yusuf Üçlemesi

SU

YÖNETMEN SEMİH KAPLANOĞLU

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

YÖNETMEN YARDIMCI SEMİH KAPLANOĞLU, ERDAL BEŞKİRCİOĞLU, TÜLÜN ÖZEN

ÖZT

65
VENEZIA 2008
COMPETITION

YÖNETMENİ
SEMİH KAPLANOĞLU

BAŞROLDE
SEREN ERGİL, TUNALI ERGİL, SERPİL KÖKSAL, İZZET İZZET, SEMİN KAPLANOĞLU, BİLAL ELİÇİ
MÜZİKLERİNİ
EMRE KAYMAKÇI VE MERT BÖLÜKÇÜ SAĞLAMAKTADIR. GÖRÜMLERİNİ
FRANÇOIS QUÉBÉC
VE RICHARD BERTON SAĞLAMAKTADIR. LEONARDO RUSSO - FOTOGRAFİ
DİZİNİ - BAŞKANLIK FİLMİ
www.kaplanoglu.com

www.kaplanoglu.com

Yumurta

LAURENCE BRET
Quinzaine
des Réalisateurs
DIRECTEUR FREDERIQUE

YÖNETMENİ
SEMİH KAPLANOĞLU

BAŞROLDE
SEREN ERGİL, TUNALI ERGİL, SERPİL KÖKSAL, İZZET İZZET, SEMİN KAPLANOĞLU, BİLAL ELİÇİ
MÜZİKLERİNİ
EMRE KAYMAKÇI VE MERT BÖLÜKÇÜ SAĞLAMAKTADIR. GÖRÜMLERİNİ
FRANÇOIS QUÉBÉC
VE RICHARD BERTON SAĞLAMAKTADIR. LEONARDO RUSSO - FOTOGRAFİ
DİZİNİ - BAŞKANLIK FİLMİ
www.kaplanoglu.com

www.kaplanoglu.com

YALNIZIZ

Bu roman Türk romanları içerisinde psikolojik yönden yaptığı karakter analizleri, yazarın fikirlerini farklı farklı yöntemlerle sunmasıyla dikkat çekiyor. Psikolojik romanlarda olduğu gibi sadece karakterlerin psikolojisini değil yazarın düşünce ve psikoloji dünyasını da anlattığını yazar hakkında yaptığımız kısa bir araştırma ile fark edebiliriz.

YOLDAKİ MÜHENDİS

Kudüs tüm Müslümanlar için büyük bir sevdadır. Tükenmez, büyük bir sevdadır... Kudüs toprakları içerisinde yer alan Mescid-i Aksa Müslümanların ilk kiblesidir. Bundan ötürü de Kudüs'e "Tüm İslam âleminin ilk göz ağrısı" derler. Biz Müslümanlar için kutsal bir yere sahip olan Kudüs toprakları ise zalimler tarafından yıllarca gasp edildi, şehrin gözyaşları dinmedi.

PARASİTE

Bong Joon-ho bu sınıfsal uçurumun yanı sıra Güney Kore'deki hızlı batılılaşmayı ve kapitalizmi de eleştiriyor. Park'ların annesi kamptan dönerken görevliyi arayıp 8 dakika içinde "ram-dom" adındaki yemeğin hazırlanmasını istiyor. Bu yemeğe Bong Joon-ho şöyle bir açıklama yapıyor: "Biri siyah fasulye diğeri ise baharatlı deniz ürünü aromasına sahip iki çeşit eriştinin karışımı ile hazırlanıyor. Ve bu sadece çalışan sınıfın değil orta sınıfın da popüler bir yiyeceği. Zenginler genellikle pahalı organik yiyecekler yer bu yemeği tercih etmezler ama çocuklar için hâlâ popüler; çünkü zengin çocukları da çocuktur sonuçta. Hâlâ aynı lezzet zevkine sahipler. Ama anne zengin olduğunun altını çizmek için bu hazır ve hızlı yemeğin üzerine siğir filetosu ekletir. Gerçekte kimse böyle yemez, bu benim yaratımım."

2021 MAYIS - HAZİRAN
SAYI.05

